

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана»

РЕШНА ІННА МИКОЛАЇВНА

УДК 330.1: 658

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор,
Бутнік-Сіверський Олександр Борисович,
Інститут післядипломної освіти Національного
університету харчових технологій,
завідувач кафедри економіки, обліку та фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент,
Баюра Дмитро Олександрович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри економіки підприємства

доктор економічних наук, професор,
Ткаченко Алла Михайлівна,
ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»,
завідувач кафедри менеджменту

доктор економічних наук, професор,
Яковлев Анатолій Іванович
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
завідувач кафедри економіки та маркетингу

Захист відбудеться «9» квітня 2014 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.03 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «7» березня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, професор

О.С. Федонін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання обумовлюють об'єктивну необхідність розроблення нової економічної парадигми та обґрунтування відповідних теоретичних і методичних засад розуміння сутності назрілих змін в економічних процесах і явищах. Потребують також осмислення такі глобальні й цивілізаційні питання, як гармонізація та раціоналізація відносин людини й довкілля, забезпечення стійкого розвитку економічної системи з узгодженням інтенсивності виробничої діяльності із закономірностями відтворювальних процесів. Саме це сприяє появі та розвитку теорії активації ресурсів, яка здатна інтегрувати в собі: неокласичне бачення підприємства як «чорної скриньки»; динамізм інституціоналізму; структурну зміну факторів виробництва в ресурсній теорії. Попри все особливою рисою теорії активації ресурсів є її орієнтація на модель енвайронментальної економіки, що має гармонізувати темпи розвитку підприємств з відтворенням ресурсів зовнішнього середовища.

Дослідженню ресурсів та активів підприємств присвячені праці багатьох відомих вітчизняних учених, серед яких: В. Базилевич, І. Бланк, О. Бутнік-Сіверський, Д. Баюра, В. Геєць, О. Гребешкова, Г. Захарчин, А. Кіт, Г. Кіндрацька, О. Мендрул, В. Нусінов, А. Ткаченко, Й. Петрович, А. Поддєрьогін, Н. Чебанова, А. Чухно, Г. Швиданенко, Н. Шевчук, А. Яковлєв та інші. Цьому питанню приділили увагу чимало закордонних дослідників, а саме: Б. Лев (Baruch Lev), Дж. Барні (J.B. Barney), С. Гошал (Sumantra Ghoshal), А. Градов (A. Gradov), Г. Кокінз (Gary Cokins), П. Друкер (Peter F. Drucker), Р. Каплан (Robert S. Kaplan), Дж.Б. Куїнн (James Brian Quinn), Г. Мінцберг (Henry Mintzberg), Д. Нортон (David P. Norton), Е. Пенроуз (Edith Elura Tilton Penrose), Д. Тіс (D.J. Teece), К. Прахалад (Coimbatore Krishnarao Prahalad), Г. Хамел (Gary Hamel), Дж.Р. Хитчнер (James R. Hitchner), О. Копілов (O. Kopylov), М. Марінічева (M. Marinicheva), О. Шиганов (O. Shiganov) та інші. У працях названих авторів досліджуються переважно базові категорії зазначеної наукової проблематики, алгоритмізується формування та використання економічних ресурсів, визначається вартість активів. Водночас питання активації економічних ресурсів та процесного управління активами підприємств відповідно до потреб сучасної економіки розглядаються лише фрагментарно. Окрім того, зважаючи на появу нового типу суспільного розвитку — інформаційної економіки, інструментарій управління активами підприємства доцільно переглянути і підпорядкувати зміні пріоритетів у виборі ресурсів для досягнення максимального результату діяльності суб'єкта господарювання.

Актуальність окреслених питань, їх недостатня розробленість на теоретичному рівні, невирішеність проблемних аспектів методологічного та прикладного характеру щодо вдосконалення процесу управління активами як необхідної передумови формування стійких конкурентних переваг підприємства зумовили вибір теми, визначили мету, завдання, об'єкт, предмет та логіку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємств Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» на тему: «Економіка, організація та результативність діяльності підприємств» (№ ДР 0106U001802, 2006–2010 рр.),

у рамках якої особисто автором розроблено методичні підходи до оцінювання активомісткості вітчизняної економіки та таксономічного аналізу ефективності формування й використання активів промислових підприємств України, а також теми: «Теоретичні, науково-методичні та прикладні засади ефективності функціонування і розвитку підприємств» (№ ДР 0111U002614, 2011–2013 рр.), у межах якої автором обґрунтовано теоретичні засади дослідження активів в економіці підприємства, розроблено методичний підхід до оцінювання закономірностей та управління процесом трансформації економічних ресурсів в активи промислових підприємств, запропоновано інструментарій досягнення конкурентних переваг промислових підприємств у майбутньому методом програмно-цільового управління активами.

Мета і завдання дослідження. *Метою дисертаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних, методичних і прикладних засад активації економічних ресурсів підприємств, адаптації інструментарію управління ними з урахуванням динамізму економічної системи. Відповідно до зазначеної мети в ході дослідження поставлено та вирішено такі завдання:*

- обґрунтовано теорію активації ресурсів у системі наукових знань;
- проведено етимологічний аналіз категоріального апарату дослідження щодо його сприйняття на різних етапах розвитку суспільного виробництва;
- ідентифіковано та класифіковано активи підприємства з урахуванням умов поширення нової цивілізаційної моделі економічного розвитку;
- досліджено онтологію теорії управління активами підприємства;
- аргументовано підходи щодо розвитку методології діагностики активів підприємства;
- обґрунтовано методичні засади щодо вибору респондентів дослідження та цільових детермінант моніторингу активів підприємств України для діагностики тенденцій змін їх структури;
- адаптовано методики таксономічного аналізу і VRIO-аналізу для оцінювання ефективності формування та використання активів промислових підприємств;
- виокремлено закономірності трансформації економічних ресурсів в активи промислових підприємств;
- досліджено синергізм активації економічних ресурсів, його вплив на процес формування конкурентних переваг та висвітлено наукову полеміку щодо визначення підходів до управління активами підприємства;
- запропоновано систематологію та технологію обґрунтування вибору моделі управління активами підприємства;
- обґрунтовано сучасну парадигмальну конструкцію підходів до управління активами підприємства та розроблено інструментарій досягнення конкурентних переваг підприємств на базі програмно-цільового управління активами;
- розроблено пропозиції стосовно інформаційного забезпечення прийняття рішень щодо управління активами промислових підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси управління активами підприємств, підвищення ефективності їх формування та використання.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти управління активами підприємств щодо розвитку теорії активації економічних

ресурсів з урахуванням сукупності прийомів, методів і технологій управління активами підприємств.

Методи дослідження. Теоретичну й методичну основу дисертаційної роботи становить сукупність гносеологічних підходів, логічних законів побудови висновків, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що безпосередньо зумовлено поставленою метою та завданнями дослідження. Найвагоміші теоретичні результати отримано на базі використання новітніх положень економічної теорії, узагальнення досвіду реалізації економічних процесів на різних промислових підприємствах. Емпіричні висновки дисертації ґрунтуються на використанні статистичних методів, прогнозуванні, методах математичного програмування та кореляційно-регресійного аналізу, а також використання спеціальних пакетів програм обробки даних. Нові наукові результати базуються як на загальних технологіях аналізу та синтезу, ідентифікації та формалізації, класифікації і систематизації, моделювання та прогнозування, так і на використанні спеціальних методів: 1) методи таксономічного аналізу та VRIO-аналізу застосовано для діагностики ефективності формування й використання активів підприємства; 2) метод індивідуального експертного оцінювання використано для побудови окта-критеріальної системи оцінювання моделей управління активами підприємства; 3) метод динамічного програмування покладено в основу авторської програмно-цільової моделі управління активами підприємства.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняні та зарубіжні наукові праці (монографії, статті, тези, збірники наукових праць, звіти за результатами наукових досліджень), офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, документи інших органів виконавчої влади, періодичні видання та щорічники міжнародних організацій, публічні звіти підприємств, їх об'єднань, а також нормативно-законодавчі акти, пов'язані з досліджуваною проблематикою.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові положення дисертації у своїй сукупності розв'язують наукову проблему виокремлення на засадах процесного підходу економічних ресурсів серед загальних ресурсів простору, активації їх підприємствами та управління активами задля сталого розвитку суб'єкта господарювання і забезпечення його конкурентоспроможності.

Найсуттєвішими результатами дослідження, що формують наукову новизну і виносяться на захист, є такі:

вперше:

- обґрунтовано теорію активації ресурсів підприємством, яка з урахуванням базових постулатів ресурсної теорії поєднує динаміку економічної системи і обмеження природного відтворення економічних ресурсів, розкриває взаємозв'язок між категоріями «ресурси», «економічні ресурси», «фактори виробництва», «капітал» і «активи» за процесним підходом та формалізує модель трансформації ресурсів в активи підприємства (як каскаду з п'яти етапів: ідентифікації, активації, продукування, консолідації та визнання), яка гармонізує діалектичні протиріччя сучасної економічної системи та формує методологію соціально-відповідального управління активами суб'єктів господарювання;

- запропоновано методичний підхід щодо виявлення закономірностей та прийняття управлінських рішень, пов'язаних з трансформацією економічних

ресурсів в активи підприємств, який при застосуванні матриці вибору підприємством ресурсу для подальшої активації спрямовує менеджмент суб'єкта господарювання за умови обмеження фінансових можливостей на пошук механізму прийняття оптимальних рішень;

- ідентифіковано наявність трьох призм (прогресивної, одиничної та регресивної) моделі трансформації ресурсів в активи підприємства та запропоновано мультиплікатор (M_{tr}), за яким формується база розподілу промислових підприємств з використанням окреслених ознак призм, що забезпечує вибір моделі управління активами з метою досягнення максимально можливого розвитку господарської одиниці;

- розроблено окта-критеріальну систему оцінювання моделей управління активами підприємств, за якою підприємства визначають підходи стосовно їх вибору та використання з урахуванням критеріїв об'єктивності, практичності, зіставної трудомісткості, універсальності, гнучкості, прозорості, релевантності та економічності;

- створено програмно-цільову модель управління активами підприємства, яка з урахуванням цілей діяльності суб'єкта господарювання поєднує стратегічну матрицю, технологічну карту, комбінаторику управлінських рішень, таксономічний аналіз і прогнозування з використанням стратегічних альтернатив менеджменту активів підприємства в межах базових стратегій та сукупності політик управління активами суб'єкта господарювання й фокус-факторів їх впливу в процесі реалізації;

удосконалено:

- класифікацію активів підприємства за такими ознаками, як рівень ідентифікації, призначення, форма існування, фактори виробництва, рівень трансформації, функціональна сфера дії, термін використання, спрямованість дії, динаміка вартості, форма існування, ступінь ліквідності та джерела авансування;

- методичні засади оцінювання результативності формування й використання активів суб'єкта господарювання за показниками: активомісткість підприємств (за видом економічної діяльності), статична й динамічна продуктивність активів, коефіцієнт емерджентної продуктивності виду економічної діяльності;

- таксономічний аналіз з використанням двадцятифакторної дескриптивної моделі матриці спостережень, що дає змогу дослідити ефективність формування та використання активів промислового підприємства з урахуванням репрезентованого розподілу факторів на стимулятори і дестимулятори та координати вектора-еталона;

- систематологію моделей управління активами підприємства за чотириступінчастою періодизацією їх виникнення й поширення (інвестиційний, операційний, оптимізаційний та інформаційний періоди) у розрізі фундаментальної методології та ретроспективних досліджень активів підприємств;

набули подальшого розвитку

- наукові підходи до трактування категорії «активи підприємства», а саме: окрім ресурсно-майнового, іманентно-функціонального, вартісного, облікового й інтегрального підходів запропоновано виокремлювати процесний підхід, що

характеризує дану категорію з позиції розгляду процесу трансформації економічних ресурсів простору в активи підприємства;

- інструментарій виявлення тенденцій динаміки змін у процесі залучення капіталу з метою фінансування процесів активації економічних ресурсів підприємств, що дає змогу враховувати зміну потреби в капіталі при формуванні активів підприємств відповідно до різних видів економічної діяльності;

- принципи та методи побудови інформаційно-логістичної моделі підприємства задля інформаційної підтримки прийняття рішень щодо управління активами підприємств, яка на відміну від існуючих сприяє спрощенню даного процесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні пропозицій щодо впровадження соціально-відповідального управління активами в практику діяльності промислових підприємств на засадах процесного підходу, адаптації таксономічного аналізу для проведення діагностики ефективності формування та використання активів підприємств, вибору моделі управління активами залежно від обраної корпоративної стратегії. Основні наукові результати дисертації доведено до рівня методичних рекомендацій та прикладного інструментарію, що підтверджено відповідними документами:

- рекомендації щодо підвищення ефективності управління активами підприємств України використано Секретаріатом Кабінету Міністрів України при розробленні й реалізації урядових постанов і розпоряджень (довідка № 01-1/2743 від 25.11.2013 р.);

- концептуальні засади теорії соціально-відповідального управління активами суб'єктів господарювання використано в діяльності «Центр “Розвиток корпоративної соціальної відповідальності”» при побудові концепції розвитку КСВ в Україні, м. Київ (довідка № 9/01-01 від 09.09.2013 р.);

- методичний підхід до оцінювання закономірностей та прийняття управлінських рішень щодо трансформації економічних ресурсів в активи підприємств за допомоги матриці вибору підприємством ресурсу для подальшої активації впроваджено у практику діяльності ПАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», м. Кривий Ріг (довідка № 675/2 від 04.10.2013 р.);

- інструменти управління активами підприємства за процесним підходом та пропозиції щодо механізму формування амортизаційної політики залежно від обраної корпоративної стратегії впроваджено у практику діяльності ВАТ «Стахановський вагонобудівний завод», м. Стаханов (довідка № 78-86 від 03.10.2012 р.);

- методичні рекомендації щодо проведення моніторингу продуктивності активів підприємства та технології обґрунтування вибору моделі управління активами суб'єкта господарювання за умови їх функціональних обмежень використані в діяльності ПАТ «Козятинський м'ясокомбінат», м. Козятин (довідка № 1/1248 від 14.09.2011 р.);

- основні теоретико-методичні результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» в процесі підготовки й викладання навчальних дисциплін «Економіка підприємства», «Потенціал і

розвиток підприємства», «Управління вартістю підприємства», «Управління ресурсами підприємства» та ін. (довідка від 09.09.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням і містить розв'язання актуальної наукової проблеми управління активами підприємств. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, здобуто автором самостійно та викладено у його наукових працях. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті матеріали, які належать автору. Положення і результати кандидатської дисертації в дослідженні не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися й отримали схвальну оцінку на міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, симпозіумах і семінарах: «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 2008 р.); «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 2008 р.); «Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.); «Реформування економіки України: стан та перспективи» (м. Київ, 2008 р.); «Стратегічне управління господарюючими суб'єктами в умовах кризи» (м. Донецьк, 2009 р.); «Актуальні проблеми і перспективні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств» (м. Кривий Ріг, 2009 р.); «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 2009 р.); «Інвестиційні та інноваційні складові розвитку внутрішнього ринку України в умовах глобалізації» (м. Київ, 2009 р.); «Сучасні проблеми розвитку легкої і харчової промисловості» (Хорватія, м. Дубровник-Подгориця, 2010 р.); «Інтеграційні пріоритети України в сучасному геоeкономічному просторі» (м. Сімферополь, 2010 р.); «Економіка і управління у промисловості» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 2010 р.); «Сучасні проблеми розвитку легкої і харчової промисловості» (Туреччина, м. Стамбул, 2011 р.); «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 2011 р.); «Модернизация права, экономики и управления в современной России и ее регионах: проблемы теории и практики» (Россия, г. Тюмень, 2012 г.); «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 2012 р.); «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2012 р.); «Безпекознавство: теорія та практика» (м. Луганськ, 2013 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 49 наукових публікаціях, обсягом 57,7 друк. арк., із них: одноосібна монографія «Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління» (16,3 друк. арк.), 2 колективні монографії, 2 підручники й 1 навчальний посібник, 24 статті в наукових фахових виданнях України, 4 статті у виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 15 публікацій в інших наукових виданнях за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 373 сторінки. Робота містить 57 рисунків на 18 сторінках, 63 таблиці на 32 сторінках, 4 додатки на 40 сторінках. Список використаних джерел налічує 293 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У **розділі 1 «Теоретичні засади дослідження активів в економіці підприємства»** сформульовано ключові положення теорії активації ресурсів у системі наукових знань, проведено етимологічний аналіз категорії «активи» та наукової еклектики щодо її сприйняття на різних етапах розвитку суспільного виробництва, здійснено ідентифікацію та економічну класифікацію активів підприємства за умови поширення нової цивілізаційної моделі економічного розвитку та досліджено онтологію теорії управління активами підприємства.

Новий етап взаємодії людства з довкіллям характеризується широкомасштабним використанням його ресурсів. Взаємодія суспільства та природи — це постійне розв'язання суперечностей між необхідністю охороняти природні ресурси і потребою їх споживати, погіршуючи тим самим їх стан або взагалі вичерпуючи певні ресурси довкілля. Виходячи з цього людству необхідно переосмислити своє ставлення до процесу використання ресурсів, науково обґрунтувати принципи, методи, технології взаємодії економічної системи з навколишнім середовищем. Таку місію покликана взяти на себе теорія активації ресурсів, яка здатна інтегрувати в собі неокласичне бачення підприємства як «чорної скриньки», динамізм інституціоналізму та структурну зміну факторів виробництва в ресурсній теорії. Попри все особливою рисою теорії активації ресурсів є її орієнтація на модель енвіронментальної економіки, що має гармонізувати темп розвитку підприємства з відтворенням ресурсів зовнішнього середовища. У дослідженні доведено, що активація ресурсів відбувається переважно в межах підприємств і має привести до результату господарської діяльності останнього. Таким чином, термін «активація» набуває економічного наповнення.

Аналіз найбільш поширених визначень категорії «активи підприємства», які використовуються в науковому термінологічному обігу, показує, що на сьогодні всі вони підлягають розподілу за такими підходами: ресурсно-майновий, іманентно-функціональний, вартісний, обліковий та інтегральний. Як підтверджує дослідження, наведений перелік з економічного погляду можна вважати неповним. Він не включає підходу, що ілюстрував би дану категорію з позиції розгляду процесу трансформації економічних ресурсів в активи підприємства. Тому його запропоновано доповнити процесним підходом, а категорію «активи підприємства» тлумачити як варіативну частину його економічних ресурсів, що обирається суб'єктом господарювання для здійснення підприємницької діяльності за схваленої бізнес-моделі з огляду на свою здатність, з урахуванням фактора часу й ризику, приносити економічну вигоду та забезпечувати конкурентоспроможність підприємства на конкретному ринку.

У процесі розгляду категорії «активи» також було з'ясовано, що багато хто з науковців не розмежовує поняття «активи» з поняттям «ресурси» та «капітал підприємства» і тому не приділяє цьому належної уваги. У табл. 1 наведено порівняння категорій «ресурси», «економічні ресурси», «капітал» та «активи» за

такими ознаками: сфера наукового економічного обігу; природа походження; форма власності; функція; участь у виробництві товару; процес, у якому вони задіяні.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз базових категорій дослідження [розроблено автором]

Ознака порівняння	Економічна категорія			
	«Ресурси»	«Економічні ресурси»	«Капітал»	«Активи»
<i>Сфера наукового економічного обігу</i>	Макроекономіка	Макроекономіка, мікроекономіка	Політекономія, мікроекономіка	Мікроекономіка
<i>Природа походження</i>	Цінності (передумови отримання необхідних людям матеріальних і духовних благ)	Частина загальних ресурсів, які можуть бути використані для господарської діяльності (потенційні фактори виробництва)	Один із факторів виробництва	Варіативна частина економічних ресурсів (активовані фактори виробництва)
<i>Форма власності</i>	Суспільна	Суспільна	Суспільна або власність підприємства	Власність суб'єкта господарювання
<i>Функція</i>	Основа формування економічних ресурсів	Нагромадження потенційних факторів виробництва	Джерело інвестування активів	Створення доданої вартості
<i>Участь у виробництві товару</i>	Відсутня для неекономічних ресурсів	Опосередкована	Опосередкована, авансована	Безпосередня
<i>Задіяні у процесі</i>	Розміщення і відтворення економічних ресурсів	Відбору і комбінації факторів виробництва для подальшої активації	Інвестування, реінвестування та обліку	Виготовлення продукції

Активи підприємства являють собою тільки окрему частину його економічних ресурсів, яка обирається ним для здійснення підприємницької діяльності за інших визначених умов. Капітал підприємства, у свою чергу, є джерелом інвестування процесу активації ресурсів, переходу їх із суспільної власності у власність суб'єкта господарювання з метою отримання доданої вартості. Отже, саме процесний підхід здатний розкрити внутрішній динамізм активів, що уможливорює побудову системи управління ними.

Завдяки результатам проведеного порівняльного аналізу базових категорій дослідження на рис. 1 проілюстровано взаємозв'язок між категоріями «ресурси», «економічні ресурси», «фактори виробництва», «капітал» і «активи» з позиції процесного підходу, який слугує фундаментом формування ключових постулатів теорії активації ресурсів.

У ході дослідження з'ясовано, що проблема ідентифікації активів підприємства виникла через однобічне й водночас фрагментарне тлумачення факторів розвитку підприємства, інструментів досягнення його результативності. Відсутність чітких підходів до ідентифікації активів підприємствами ускладнює процес їх уніфікованої класифікації. У роботі вдосконалено економічну класифікацію активів підприємства за низкою таких ознак: рівень ідентифікації, призначення, форма існування, фактори виробництва, рівень трансформації, функціональна сфера дії, термін використання, спрямованість дії, динаміка вартості, форма існування, ступінь ліквідності та джерела авансування.

Множинність завдань поряд із розширенням географічних рамок ринкової економіки призвела до подальшого ускладнення управлінських проблем, до загострення протиріч економічної системи.

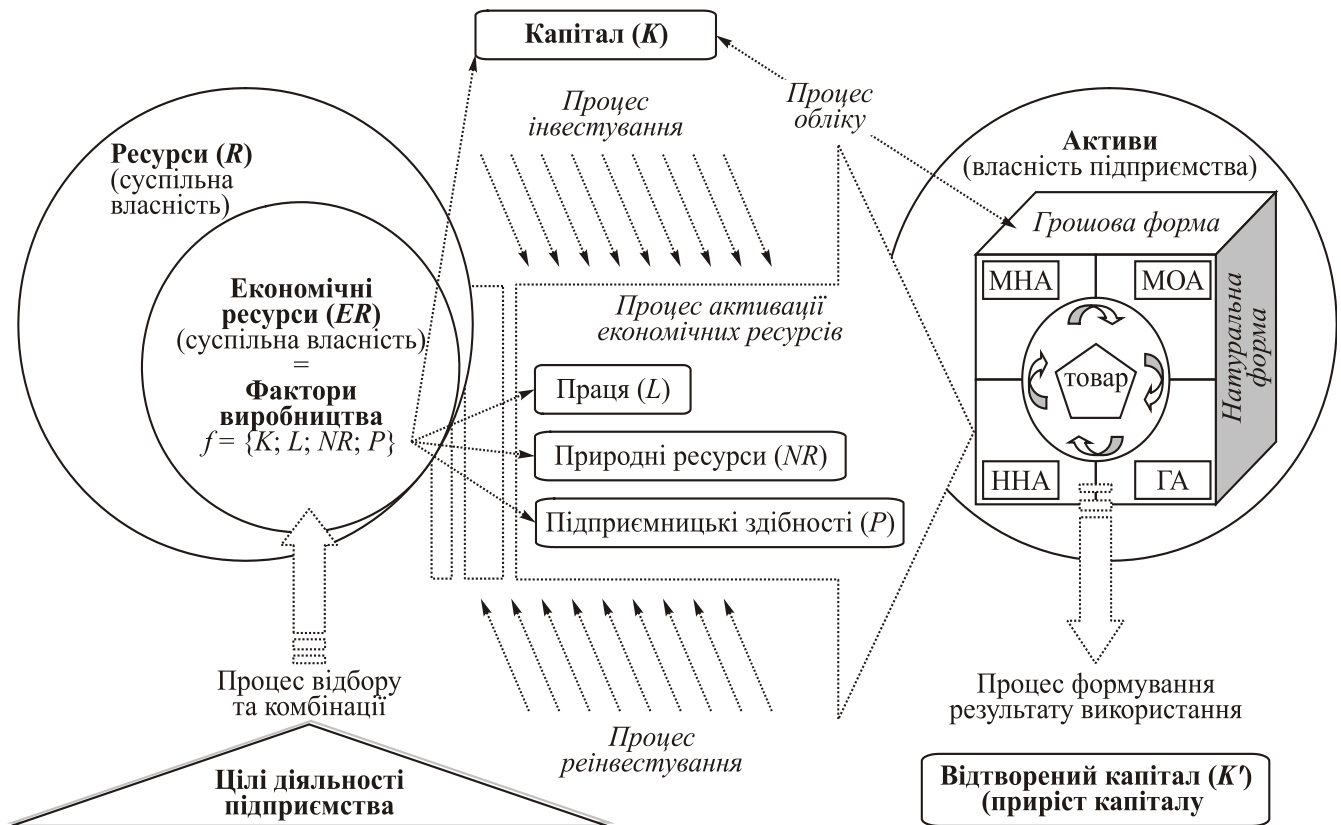

Рис. 1. Взаємозв'язок між категоріями «ресурси», «економічні ресурси», «фактори виробництва», «капітал» і «активи» за процесним підходом
[розроблено автором]

Виходячи з того, що визначальною частиною реальності, яка містить гносеологічну та пізнавальну проблему, є об'єкт дослідження, розуміння його устрою дає можливість випрацювати підхід до управління ним. Конкретизованим об'єктом даного дослідження є процес перетворення економічних ресурсів в активи підприємства з подальшою їх капіталізацією задля сталого розвитку суб'єкта господарювання і забезпечення його конкурентоспроможності. Відповідно до обраного об'єкта дослідження на рис. 2 проілюстровано авторське бачення моделі трансформації ресурсів в активи підприємства, на базі якої ідентифіковано головне протиріччя сучасної економічної системи.

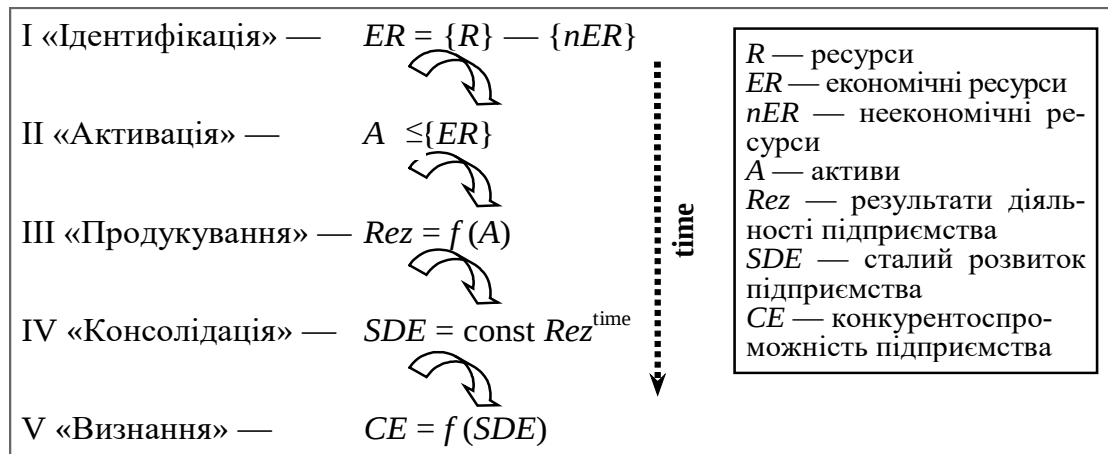

Рис. 2. Каскад елементів моделі трансформації ресурсів в активи підприємства [розроблено автором]

Еволюція теорій управління свідчить, що впродовж останніх двохсот років в управлінні як науці відбувся логічний перехід від виробничого менеджменту, маркетингового менеджменту до соціально-відповідального менеджменту. Автором використано математичний апарат опису результату діяльності суб'єкта господарювання за умови впровадження даних різновидів управління та виокремлено показники соціально-відповідального управління його активами (рис. 3).

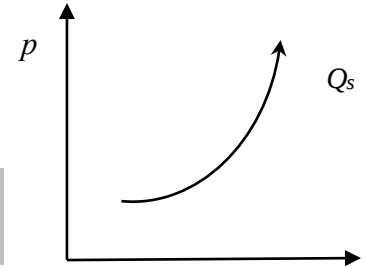
Рівняння результату діяльності підприємства за умови впровадження виробничого менеджменту:

Мономодель «підприємство»

$$Rez = f(Q_s = f(A)) \rightarrow \max,$$

де Q_s – обсяг пропозиції.

*XIX ст. – середина XX ст.
Індустріальна економіка*

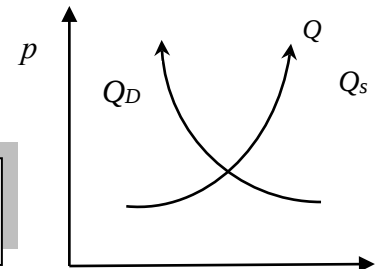

Рівняння результату діяльності підприємства за умови впровадження маркетингового менеджменту:

*Дуальна модель
«споживач ↔ підприємство»*

$$\begin{cases} Rez = f(Q_s = f(A)) \\ Rez = f(Q_D = f(\text{Consumer})) \rightarrow \max, \\ \text{де } Q_s - \text{обсяг попиту.} \end{cases}$$

*середина XX ст. – початок XXI ст.
Постіндустріальна економіка*

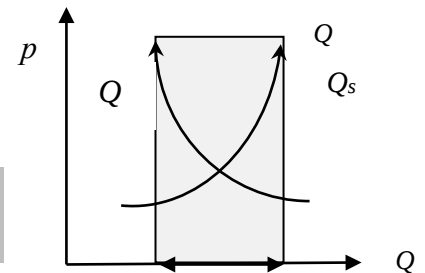

Рівняння результату діяльності підприємства за умови впровадження соціально-відповідального управління:

*Триадна модель
«споживач ↔ підприємство
↔ зовнішнє середовище»*

$$\begin{cases} Rez = f(Q_s = f(A)) \\ Rez = f(Q_D = f(\text{Consumer})) \\ Rez = f(\text{Knowledge}) \rightarrow \max, \\ \text{якщо } A \leq \{ER\} \end{cases}$$

*Перспективна модель
Енвайронментальна економіка*

Діапазон активації ресурсів

Рис. 3. Генезис виробничої функції за етапами суспільного розвитку та зміни різновиду управління [розроблено автором]

Цільова функція результативності за виробничого менеджменту — досягнення максимального обсягу пропонування за умови ефективного формування та використання активів підприємства. Проте прагнення до збільшення обсягів виробництва продукції та мінімізації витрат має бути підкріплене запитами споживача на даний обсяг і дану якість, в іншому випадку на підприємстві може утворитися нереалізований залишок продукції, що призведе до зниження ділової активності та конкурентоспроможності підприємства. Цей недолік виробничого менеджменту усуває маркетинговий різновид управління, за яким ринкова рівновага між пропонуванням і попитом підвищує результативність діяльності підприємства, проте постійне зростання потреб споживачів, зумовлюючи збільшення пропонування підприємств, веде до вичерпування запасів економічних ресурсів, які не встигають відтворюватися. Така ситуація потребує застосування більш сучасного різновиду менеджменту — соціально-відповідального, за якого питання щодо активації економічних ресурсів підприємством мають вирішуватися зважаючи на задоволення інтересів усіх стейкхолдерів даного процесу. Таким чином, множина управлінських рішень лежить у діапазоні активації ресурсів, який відповідає системній гармонізації результату діяльності підприємства зі стейкхолдерами.

У розділі 2 «Методологічні та структурні аспекти діагностики активів підприємств України» розкрито методологічні принципи і підходи наукового дослідження категорії «активи підприємства», досліджено розвиток методології діагностики активів підприємства, обґрунтовано методичні підходи до визначення респондентів дослідження та цільових детермінант моніторингу активів промислових підприємств України і проведено діагностику тенденцій змін структури їх активів.

Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми приводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки. У результаті проведеного дослідження схиляємося до думки, що під методологією слід розуміти логічну схему діяльності дослідника, котра припускає комплексне розуміння цілей та орієнтирів досліджуваного об'єкта, а також засобів і способів їх досягнення. У свою чергу, методологія діагностики ефективності формування та використання активів підприємств має будуватися на конструкції з таких послідовних компонентів: *«проблема (головне протиріччя)»* → *«теоретичний базис (парадигма)»* → *«підхід»* → *«принципи»* → *«методи»* → *«механізми»*. Щодо управління активами підприємства, то воно мусить мати певні властивості, такі як: здатність впливу на зовнішнє середовище (зокрема, на середовище найближчого оточення) за допомогою різноманітних трансакцій (ринкових угод) у процесах відбору, комбінації, активації економічних ресурсів, подальшому використанні активів підприємства і формуванні результату діяльності суб'єкта господарювання; гнучкість і рефлексивність вибору відповідного інструментарію для досягнення цілей функціонування та розвитку підприємства і, отже, здатність до самоналагодження; здатність протистояти ентропійним явищам на різних етапах трансформації ресурсів в активи підприємства, їх подальшого використання для забезпечення стійкого розвитку і конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Серед завдань моніторингу вітчизняної економіки є регулярне відстеження процесів формування та ефективності використання активів суб'єктів господарювання. В результаті аналізу активів суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності сформована структура економіки України за обсягами залучених активів. Промислова діяльність традиційно акумулює ширший спектр економічних активів. Зважаючи на те, що кількість підприємств промисловості становить тільки 12–14 % загальної кількості суб'єктів ЄДРПОУ за основними видами економічної діяльності, до методичного інструментарію аналізу їх продуктивності слід додати показник «активомісткість підприємств виду економічної діяльності» (віднесення сукупної вартості активів підприємств виду економічної діяльності до кількості суб'єктів ЄДРПОУ за даним видом економічної діяльності). Для ґрунтовнішого дослідження активомісткості проведено індексний аналіз її динаміки, що допомогло нейтралізувати вплив факторів, викликаних дією інфляції, та виокремити чотири типи тенденцій, що характеризують структурні зрушення з питань залучення капіталу для фінансування процесів активації економічних ресурсів підприємствами: *стійке зростання вартості бізнесу* (властиве сільськогосподарським і будівельним підприємствам); *динамічне зростання вартості бізнесу* (характерне для промислових підприємств); *стійке зниження вартості бізнесу* (ідентифіковано для підприємств торгівлі, транспорту і зв'язку); *динамічне зниження вартості бізнесу* (підприємства фінансового бізнесу).

Оцінивши результативність використання наявних активів підприємств, формалізовану в товарному виробництві та валовій доданій вартості, вважаємо, що інструментарій моніторингу продуктивності активів підприємств слід доповнити показниками статичної й динамічної продуктивності активів, а також коефіцієнтом емерджентної продуктивності виду економічної діяльності. Продуктивність активів за статичним підходом ($W_{\text{ст}}$) ілюструє спроможність залучених активів генерувати певний обсяг товарної продукції, при цьому її вартість є складовою вартості товарного випуску. Розраховуючи продуктивність активів за динамічним підходом ($W_{\text{дл}}$), маємо змогу ідентифікувати їх спроможність створювати додану вартість, яка є підґрунтям розширеного відтворення і подальшого соціально-економічного розвитку підприємства. Коефіцієнт емерджентної продуктивності виду економічної діяльності ($K_{\text{ем}W}$) є структурним показником, що характеризує частку валової доданої вартості в обсязі товарної продукції за видом економічної діяльності. Даний показник за своєю природою має здатність ілюструвати фундамент інвестиційної привабливості виду економічної діяльності, оскільки інвестора, який вирішує питання інвестування в активи суб'єкта господарювання, цікавить потенційна спроможність високої капіталізації своїх вкладень.

За результатами проведеного ранжування суб'єктів господарювання та їх внеску у формування економіки країни підприємствами — респондентами дослідження обрано великі, середні та вагомні за обсягами ділової активності малі промислові підприємства (усього тридцять одиниць). Методичною базою планування вибірки підприємств слугував стратифікований відбір, за алгоритмом якого генеральну сукупність спершу було поділено на певні підгрупи (у нашому випадку — секції за КВЕД), а далі з кожної підгрупи респондент обирався простим випадковим відбором. Зважаючи на те, що переробна промисловість займає ключове місце в структурі промисловості України (її частка впродовж 2006–2012 рр. коливалася в межах 68–74 %), серед 30-ти обраних респондентів дослідження 23 належать саме до переробної промисловості.

У цілому варто зазначити, що під впливом структурних зрушень в економіці та переоцінюванням вартості економічних ресурсів на ринку намітилася тенденція до врівноваження структури активів підприємств. Використання контролінгу в системі менеджменту підприємств поступово оптимізує витрати на активацію економічних ресурсів і зменшує розрив між частками необоротних і оборотних активів. Головним структуроутворювальним чинником промисловості залишається фондо- чи матеріаломісткість діяльності підприємства. Дослідження свідчить, що витрати майбутніх періодів не впливають суттєво на формування активів підприємства (їх частка серед усіх досліджуваних підприємств не перевищила 4 %).

У розділі 3 «Таксономічний аналіз і VRIO-аналіз ефективності формування та використання активів промислових підприємств» адаптовано й алгоритмізовано методику таксономічного аналізу для оцінювання ефективності формування та використання активів промислових підприємств, проведено VRIO-аналіз активів промислових підприємств та ідентифіковано конкурентні переваги суб'єкта господарювання, виявлено закономірності перетворення економічних ресурсів в активи промислових підприємств та розраховано відповідний мультиплікатор трансформації.

Метод багатовимірних порівнянь набув широкого застосування в економіці підприємства, зокрема, у підбитті підсумків роботи, оцінюванні виконання плану, аналізі фінансового стану суб'єктів господарювання та їх підрозділів. Застосування

даного методу пов'язане зі складністю досліджуваних економічних явищ і процесів, їх багатогранністю та неоднозначністю, тому застосовується система різноименних показників, які необхідно систематизувати й аналізувати для прийняття раціональних управлінських рішень. У дослідженні використано два взаємодоповнювальні методи аналізу активів — базовий таксономічний за двадцятифакторної дескриптивної моделі для ідентифікації темпів розвитку підприємств та поглиблювальний VRIO-аналіз активів для діагностики джерел формування конкурентних переваг суб'єкта господарювання.

Таксономічний показник розраховується за класичним алгоритмом таксономічного аналізу (рис. 4).

1. Сформувати матрицю спостережень

$$X_{mn} = \begin{pmatrix} X_1 \\ X_2 \\ \dots \\ X_i \\ \dots \\ X_m \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1j} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2j} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{i1} & x_{i2} & \dots & x_{ij} & \dots & x_{in} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mj} & \dots & x_{mn} \end{pmatrix}, \quad (1)$$

Показники стану [$X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6$], ефективності використання [$X_7, X_8, X_9, X_{10}, X_{11}, X_{12}, X_{13}, X_{14}, X_{15}$] та фінансової безпеки [$X_{16}, X_{17}, X_{18}, X_{19}, X_{20}$] активів суб'єкта господарювання.

де m — число одиниць n -вимірного простору, що дорівнює кількості рядків матриці; n — число ознак кожної одиниці, що дорівнює кількості стовпців матриці; x_{ij} — значення ознаки за номером j для одиниці за номером i .

2. Стандартизувати значення елементів матриці спостережень

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - m_j}{\sigma_j}, \quad i = 1, \dots, m; \quad j = 1, \dots, n, \quad (2) \quad \bar{x}_j = m_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m x_{ij}; \quad (3)$$

$$\sigma_j = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (x_{ij} - m_j)^2}, \quad (4) \quad Z_{mn} = \begin{pmatrix} Z_1 \\ Z_2 \\ \dots \\ Z_m \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} z_{11} & z_{12} & \dots & z_{1n} \\ z_{21} & z_{22} & \dots & z_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ z_{m1} & z_{m2} & \dots & z_{mn} \end{pmatrix}, \quad (5)$$

3. Сформувати вектор-еталон

$$z_{0j} = \begin{cases} \max_i z_{ij}, & \text{якщо } j \in I_c \text{ (стимулятор);} \\ \min_i z_{ij}, & \text{якщо } j \in I_d \text{ (дестимулятор).} \end{cases} \quad (6)$$

* стимулятори [$X_1, X_3, X_4, X_5, X_6, X_8, X_9, X_{11}, X_{13}, X_{14}, X_{15}, X_{16}, X_{17}, X_{18}, X_{19}, X_{20}$],
** дестимулятори — [X_2, X_7, X_{10}, X_{12}].

$$Z_{mn} = (-) \begin{pmatrix} z_{11} & z_{12} & \dots & z_{1n} \\ z_{21} & z_{22} & \dots & z_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ z_{m1} & z_{m2} & \dots & z_{mn} \end{pmatrix}, \quad (7) \quad Z_E = (z_{01}, z_{02}, \dots, z_{0n})$$

).(8)

4. Визначити відстань між окремими спостереженнями і вектором-еталоном

$$c_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (z_{ij} - z_{0j})^2} \quad (i = 1, 2, \dots, m); \quad (9)$$

$$\bar{c}_0 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m c_{i0}, \quad (10)$$

$$\sigma_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (c_{i0} - \bar{c}_0)^2}, \quad (11)$$

$$c_0 = \bar{c}_0 + 2\sigma_0, \quad (12)$$

5. Визначити таксономічний коефіцієнт розвитку

$$d_i^* = \frac{c_{i0}}{c_0}; \quad 0 \leq d_i^* \leq 1, \quad (13)$$

$$d_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_0}. \quad (14)$$

Прямий коефіцієнт розвитку

Модифікований коефіцієнт розвитку

Рис. 4. Алгоритм таксономічного аналізу

Результати дослідження доводять прикладну цінність використання багатовимірних методів для проведення діагностики ефективності формування та використання активів підприємства. За їх допомогою проведено таксономічний аналіз ефективності формування і використання активів 30 промислових підприємств — респондентів дослідження (табл. 2) і на основі модифікованого коефіцієнта розвитку виокремлено проблемні зони в управлінні активами зазначених підприємств.

Таблиця 2

Модифіковані коефіцієнти розвитку промислових підприємств — респондентів дослідження (d_i)*

№	Підприємства	Період, роки						
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	<i>Добувна промисловість</i>							
1	ПАТ «НАК “Надра України”»	0,498	0,342	0,327	0,194	0,074	0,012	0,007
2	НАК «Нафтогаз України»	0,463	0,487	0,317	0,158	0,110	0,098	0,076
3	ПАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»	0,467	0,207	0,176	0,155	0,168	0,181	0,194
4	ВАТ «Полтавський ГЗК»	0,385	0,117	0,144	0,289	0,129	0,111	0,077
	<i>Переробна промисловість</i>							
5	ПАТ «Козятинський м'ясокомбінат»	0,399	0,284	0,206	0,100	0,117	0,134	0,152
6	ПАТ «Миронівський Хлібопродукт»	0,340	0,054	0,169	0,367	0,217	0,249	0,256
7	ПАТ «Оболонь»	0,448	0,422	0,299	0,136	0,106	0,178	0,073
8	ДП «Українська горілчана компанія “Nemiroff”»	0,500	0,190	0,459	0,096	0,297	0,158	0,108
9	ПАТ «Житомирський маслозавод»	0,377	0,110	0,195	0,276	0,096	0,092	0,052
10	ПАТ «Галактон»	0,507	0,436	0,329	0,173	0,098	0,024	0,019
11	ПАТ «Київська кондитерська фабрика “Рошен”»	0,557	0,352	0,161	0,304	0,138	0,037	0,124
12	ПАТ «Київський булочно-кондитерський комбінат №12»	0,356	0,289	0,230	0,149	0,049	0,041	0,033
13	ПАТ «Київський картонно-паперовий комбінат»	0,490	0,526	0,326	0,144	0,145	0,145	0,146
14	ПАТ «Володарка»	0,660	0,509	0,278	0,164	0,240	0,189	0,170
15	ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод»	0,650	0,296	0,350	0,145	0,253	0,152	0,104
16	ПАТ «Київський вітамінний завод»	0,406	0,323	0,323	0,047	0,178	0,309	0,440
17	ПАТ «Концерн «Стирол»	0,542	0,459	0,173	0,221	0,169	0,184	0,182
18	ПАТ «Азот» (м. Черкаси)	0,508	0,139	0,205	0,176	0,289	0,144	0,104
19	ПАТ «Завод залізобетонних конструкцій ім. Світлани Ковальської»	0,601	0,259	0,263	0,215	0,181	0,159	0,130
20	ВАТ МК «Азовсталь»	0,588	0,385	0,256	0,197	0,149	0,094	0,041
21	ПАТ «Арматром»	0,555	0,280	0,395	0,118	0,193	0,269	0,345
22	ПАТ «Завод “Ленінська кузня”»	0,532	0,138	0,304	0,203	0,206	0,209	0,212
23	ПАТ «Мотор Січ»	0,517	0,446	0,611	0,231	0,094	0,062	0,044
24	ВАТ «Стахановський вагонобудівний завод»	0,462	0,318	0,350	0,033	0,258	0,121	0,074
25	ПАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування»	0,475	0,264	0,353	0,239	0,055	0,042	0,032
26	ДП «Авіаційний науково-технічний комплекс ім. О. К. Антонова»	0,484	0,476	0,251	0,105	0,202	0,299	0,396
27	ПАТ «Завод “Маяк”»	0,525	0,099	0,205	0,340	0,260	0,200	0,171
	<i>Виробництво і розподілення електроенергії, газу та води</i>							
28	ПАТ «Київенерго»	0,520	0,414	0,211	0,168	0,154	0,140	0,126
29	ПАТ «Київгаз»	0,470	0,225	0,251	0,256	0,071	0,056	0,037
30	ПАТ «ДТЕК ПЕМ-Енерговугілля»	0,572	0,196	0,340	0,235	0,154	0,123	0,092

* розраховано автором

Кризові явища, які спостерігалися в економіці впродовж періоду дослідження, суттєво уповільнили розвиток усіх без винятку 30-ти підприємств.

Відбулося зниження модифікованого коефіцієнта розвитку підприємств — респондентів дослідження в середньому на 65–75 %.

За допомогою VRIO-аналізу ідентифіковані джерела конкурентних переваг промислових підприємств — респондентів дослідження (табл. 3).

Таблиця 3

Результати VRIO-аналізу активів підприємств — респондентів дослідження*

Джерело конкурентних переваг	Підприємства-респонденти дослідження та їх статус (1 – Rj)
Нематеріальні необоротні активи (ННА)	ПАТ «Козятинський м'ясокомбінат» (0,23), ПАТ «Миронівський Хлібопродукт» (0,34), ПАТ «Оболонь» (0,35), ДП «Українська горілчана компанія “Nemiroff”» (0,69), ПАТ «Галактон» (0,43), ПАТ «Київська кондитерська фабрика “Рошен”» (0,78), ПАТ «Київський вітамінний завод» (0,52), ПАТ «Азот» (м. Черкаси) (0,46), ПАТ «Завод залізобетонних конструкцій ім. Світлани Ковальської» (0,32), ВАТ МК «Азовсталь» (0,32), ПАТ «Арматром» (0,34), ДП «Авіаційний науково-технічний комплекс ім. О. К. Антонова» (0,91), ПАТ «Мотор Січ» (0,63), ВАТ «Стахановський вагонобудівний завод» (0,34)
Матеріальні необоротні активи (МНА)	ПАТ «НАК “Надра України”» (0,59), НАК «Нафтогаз України» (0,58), ПАТ «Північний гірничозбагачувальний комбінат» (0,48), ВАТ «Полтавський ГЗК» (0,48), ПАТ «Київський булочно-кондитерський комбінат № 12» (0,15), ПАТ «Володарка» (0,29), ПАТ «Концерн “Стирол”» (0,54), ПАТ «Завод “Маяк”» (0,26), ПАТ «Завод “Ленінська кузня”» (0,42), ПАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування» (0,40)
Матеріальні оборотні активи (МОА)	ПАТ «Житомирський маслозавод» (0,20), ПАТ «Київський картонно-паперовий комбінат» (0,15), ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод» (0,59)

* грошові активи (ГА) за своєю природою не є унікальними, легко копіюються і не є джерелом довгострокових конкурентних переваг для підприємств-респондентів дослідження

У бізнес-середовищі результати діяльності підприємства залежать від продуктивності активів, від їх спроможності приносити економічну вигоду і забезпечувати конкурентоспроможність підприємства на конкретному ринку. За стабільних умов господарювання рішення про активацію ресурсу приймається виходячи з реальних потреб діяльності підприємства, вартості виробничого процесу та очікувань щодо отримання певного результату. Ситуація змінюється за умови обмеження фінансових можливостей підприємства. Обсяг грошових активів підприємства зменшується, що змушує його залучати матеріальні ресурси дрібними партіями, вести пошук дешевшого й, можливо, менш якісного ресурсу, скорочувати бюджет витрат на розроблення та придбання нематеріальних ресурсів, відмовлятися від інвестиційних проектів з низькою й середньою внутрішньою нормою дохідності та тривалим періодом окупності, переглядати політику щодо підбору та оплати праці персоналу. Тому постає невідкладне методичне завдання щодо пошуку механізму прийняття рішення про активацію ресурсу в таких умовах.

Дослідження шляхів розв'язання даного завдання показало, що при зіставленні вартості активації ресурсу та продуктивності активу в ході використання утворюється матриця відбору підприємством ресурсу для подальшої трансформації його в актив суб'єкта господарювання (рис. 5).

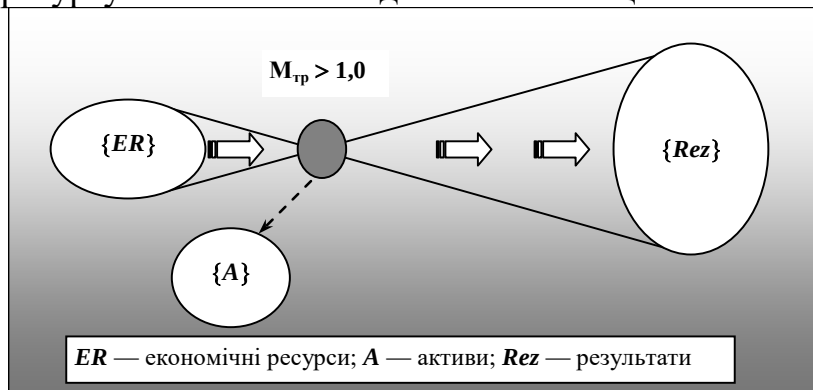
Продуктивність активу	висока	ЖИТТЯ Зона вибору ресурсу за умови обмеження фінансових можливостей	СИЛА Зона вибору ресурсу з метою посилення конкурентної позиції на ринку
		СТАРІСТЬ Зона вибору ресурсу в умовах старіння бізнесу	РИЗИК Зона вибору ресурсу менеджментом низького рівня компетентності

Рис. 5. Матриця вибору ресурсу задля активації [розроблено автором]

Якщо ресурс характеризується високими параметрами продуктивності активу та вартістю активації ресурсу (зона «*сила*» за матрицею), то його доцільно обирати для використання підприємством, яке має на меті посилити конкурентну позицію на ринку за рахунок використання інноваційних технологій, нової техніки, кваліфікованішого персоналу та якіснішої системи менеджменту. За умови обмеження фінансових можливостей для підприємства стає недосяжним дорожчий ресурс із ресурсного пакета, і тому рішення про активацію потенційного ресурсу приймається зважаючи на позиції забезпечення загальної дієздатності суб'єкта господарювання за мінімальних витрат на нього, у тому числі за рахунок певної втрати його якісних параметрів (зона «*життя*» за матрицею). В умовах старіння бізнесу підприємство зазвичай залучає до трансформації класичні ресурси і за умови вже тривалого використання їх вартість теж незначна (зона «*старість*» за матрицею). Однак ця економічно вигідна ситуація триває недовго, бо низька продуктивність активу негативно впливає на загальний абсолютний результат діяльності підприємства й поступово загострює проблему скорочення грошової маси. У цей час керівництво підприємства має краще дбати про пошук нового напрямку діяльності, користуючись низькими витратами на активацію ресурсу. Важко економічно інтерпретувати зону «*ризик*» за матрицею. Не логічно погоджуватися на активацію ресурсу, знаючи, що він дуже дорого коштує і має низьку продуктивність. Проте практика свідчить, що такі випадки не поодинокі. Це передусім може свідчити про низький рівень кваліфікації керівника, який приймає рішення про активацію ресурсу або про вплив інших неекономічних факторів.

У ході дослідження з'ясовано, що модель трансформації ресурсів в активи підприємства має три варіанти існування: *прогресивну, одиничну та регресивну трансформаційну призму* (рис. 6–8). База розподілу промислових підприємств з використанням окреслених ознак призм (табл. 4) формується за допомоги запропонованого мультиплікатора трансформації ресурсів в активи підприємств ($M_{тр} = \text{Продуктивність активів} / \text{Вартість активації економічних ресурсів}$).

Прогресивна (оптимальна) трансформаційна призма ілюструє ситуацію, коли з невеликого ресурсного пакета обираються активи, здатні досягти суттєвих результатів ($M_{тр} > 1$). Ситуація, зображена на рис. 6, характерна для зони «*життя*» за матрицею вибору ресурсу з метою його подальшої активації.

Рис. 6. Прогресивна (оптимальна) трансформаційна призма [розроблено автором]

Одинична трансформаційна призма відтворює таку кількість результату, скільки було запропоновано для вибору ресурсів ($M_{\text{тр}} = 1$).

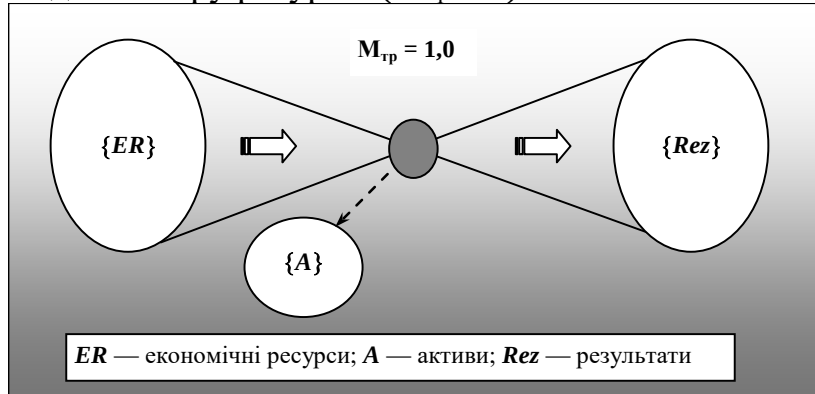

Рис. 7. Одинична трансформаційна призма [розроблено автором]

Ситуація, зображена на рис. 7, характерна для зон «сили» і «старість» за матрицею вибору ресурсу з метою його подальшої активації. Проте абсолютні результати, які може отримати підприємство, будуть суттєво різними.

Регресивна трансформаційна призма вимоглива до параметрів ресурсів на вході, проте продукує мізерні результати на виході ($M_{\text{тр}} < 1$).

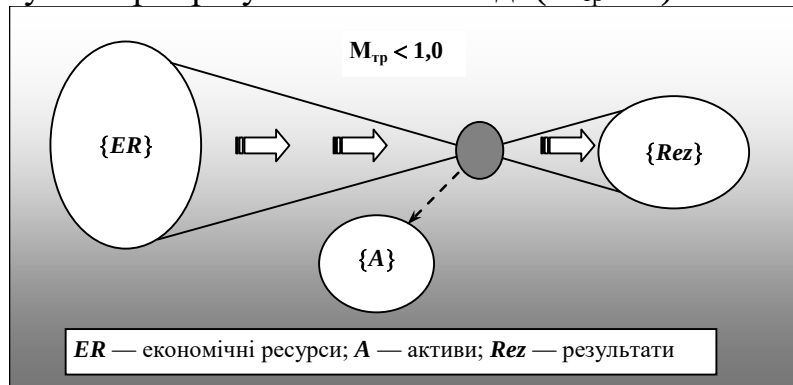

Рис. 8. Регресивна трансформаційна призма [розроблено автором]

Ситуація, зображена на рис. 8, властива зоні «ризик» за матрицею вибору ресурсу з метою його подальшої активації.

Таблиця 4

Розподіл підприємств — респондентів дослідження за видом трансформаційної призми

Трансформаційна призма	Підприємства — респонденти дослідження
Прогресивна (16 підприємств)	ПАТ «Козятинський м'ясокомбінат», ДП «Українська горілчана компанія "Nemiroff"», ПАТ «Житомирський маслозавод», ПАТ «Галактон», ПАТ «Київська кондитерська фабрика "Рошен"», ПАТ «Київський булочно-кондитерський комбінат № 12», ПАТ «Київський картонно-паперовий комбінат», ПАТ «Володарка», ПАТ «Київський вітамінний завод», ПАТ «Азот» (м. Черкаси), ПАТ «Завод залізобетонних конструкцій ім. Світлани Ковальської», ВАТ «Стахановський вагонобудівний завод», ПАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування», ПАТ «Київенерго», ПАТ «Київгаз», ПАТ «ДТЕК ПЕМ-Енерговугілля»
Одинична (3 підприємства)	НАК «Нафтогаз України», ВАТ «Полтавський ГЗК», ПАТ «Оболонь»
Регресивна (11 підприємств)	ПАТ «НАК "Надра України"», ПАТ «Північний гірничозбагачувальний комбінат», ПАТ «Миронівський Хлібопродукт», ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод», АТ «Концерн "Стирол"», ВАТ МК «Азовсталь», ПАТ

«Армапром», ДП «Авіаційний науково-технічний комплекс ім. О. К. Антонова», ПАТ «Завод “Ленінська кузня”», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Завод “Маяк”»

Така ситуація з розподілом підприємств за видом трансформаційних призм властива посткризовому періоду в економіці й свідчить про потенційну можливість підвищення ефективності використання активів суб'єктами господарювання.

У розділі 4 «Моделювання управління активами підприємств» досліджено синергізм активів як формування конкурентних переваг підприємства, висвітлено підходи до управління активами суб'єктів господарювання, систематизовано моделі управління активами підприємств та обґрунтовано вибір моделі управління їх активами.

Вагомим здобутком ресурсної теорії є оригінальне визначення ключової для теорії стратегічного управління категорії «конкурентна перевага» та зміна фокусу самої стратегії управління підприємством з реактивної на проактивну. За проактивного виду успішна стратегія управління підприємством має вести не до пригнічення будь-якою ціною конкурента, а до створення власних, важко копіюваних конкурентних переваг. Підтримуючи думку вчених, які намагалися формалізувати взаємозв'язок між стратегічним вибором підприємства та його результатом, побудуємо дескриптивну модель формування конкурентної переваги з позиції теорії активації ресурсів та процесного підходу до управління активами (рис. 9). Конкурентні переваги з позиції теорії активації ресурсів полягають у здатності підприємства до активації економічних ресурсів, виявленні унікальних їх комбінацій порівняно з конкурентами; у створенні унікальних активів, недоступних іншим учасникам ринків завдяки повному використанню потенційних можливостей активованих економічних ресурсів; у визначенні активів, які забезпечують генерування прибутку в майбутньому, високу результативність та ефективність створення споживчої цінності на перспективних ринках.

У роботі вдосконалено систематологію моделей управління активами підприємства за чотириступінчастою періодизацією їх виникнення та поширення (інвестиційний, операційний, оптимізаційний та інформаційний періоди) в розрізі фундаментальної методології та ретроспективних досліджень активів підприємств. В інвестиційний період (до 1900–1929 рр.) науковою спільнотою запропоновано моделі управління, головною метою яких було обґрунтувати доцільність інвестування в діяльність підприємства (*амортизаційна модель, модель інвестиційного планування Фішера, модель економічно обґрунтованого розміру замовлення (EOQ model) та ін.*). В операційний період (1930–1959 рр.) головне завдання управління активами зводилося до організації їх ефективного використання (*лізингова модель, модель планування дефіциту запасів, модель «Саме вчасно», модель управління грошовими коштами на основі циклу грошового потоку (cash flow cycle), модель Baumol-Allais-Tobin та ін.*). Метою оптимізаційного періоду (1960–1989 рр.) став пошук шляхів оптимізації витрат на активацію економічних ресурсів за збереження відповідного рівня ефективності їх використання (*модель оцінювання капітальних активів (МОКА), системна модель ABC, модель Міллера-Орра, модель Стоуна, модель Лернера та ін.*). В інформаційний період (1990 — теперішній час) увага науковців фокусується на нематеріальних активах і підкреслюється необхідність більш результативного використання інтелектуальних можливостей та компетенцій (*модель управління на основі системи збалансованих показників (BSC), модель*

«Скандія Навігатор», моніторингова модель управління (*Intangible Asset Monitor*), модель управління за циклом аудиту знань (*Knowledge Audit Cycle*), європейська модель MERITUM, призма результативності, інтегровані моделі управління підприємством (*Orgware, Work-Flow, СПІР, АСУП, АСУВ — MES, Plant Design System*) та ін.). Це дає змогу вдосконалювати моделі управління іншими активами, зокрема оборотними та грошовими.

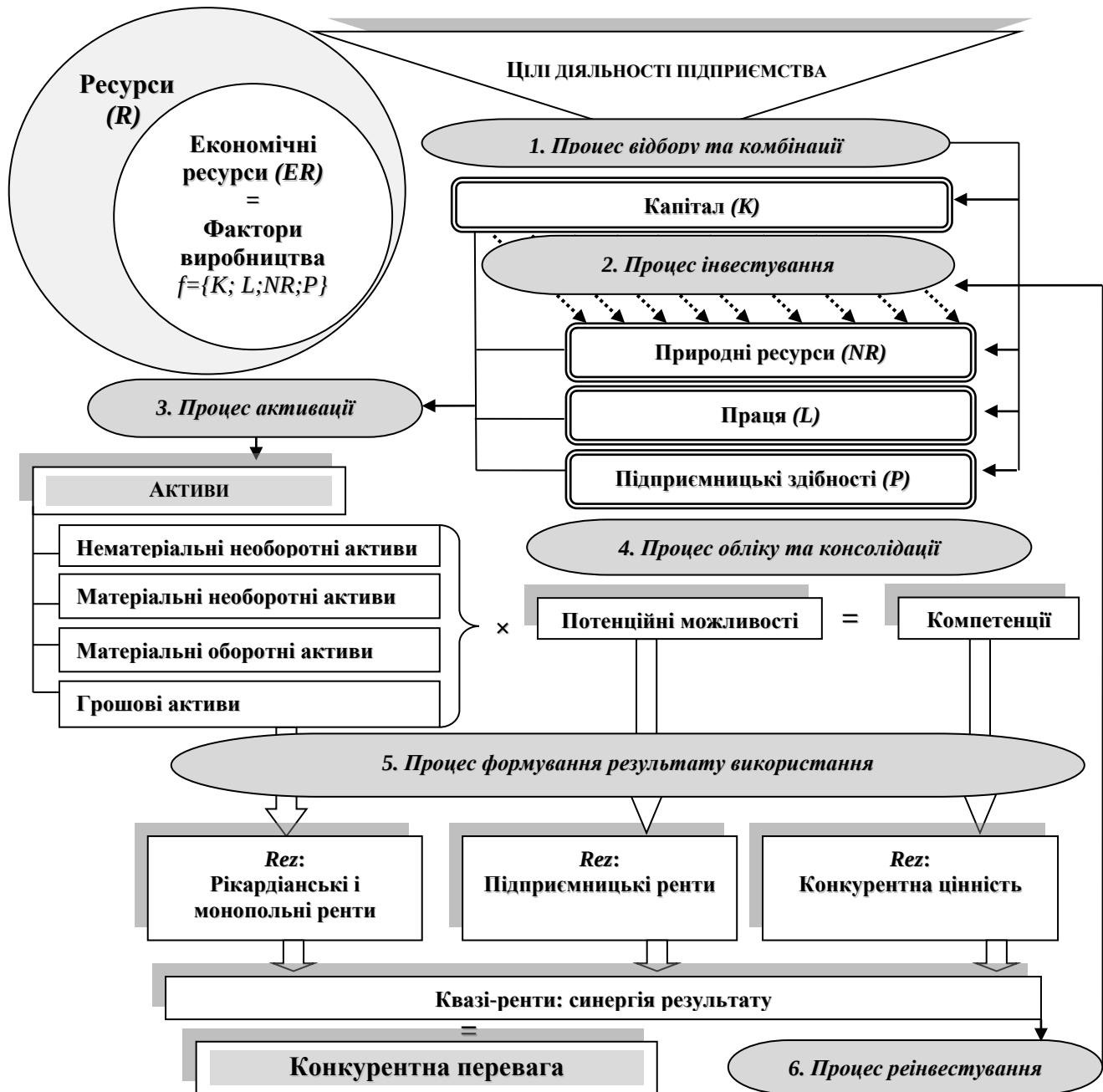

Рис. 9. Формування конкурентної переваги з позиції теорії активації ресурсів та процесного підходу до управління активами [розроблено автором]

Модель управління активами сучасного підприємства, на нашу думку, має базуватися на таких принципах: орієнтуватися на стратегічні цілі підприємства як господарської системи та економічні інтереси його власників; відповідати багатоваріантності можливих напрямів розвитку суб'єкта господарювання, що зумовлена динамічністю зовнішнього середовища діяльності підприємства;

забезпечувати безперервність розроблення загальнокорпоративної та функціональних стратегій підприємства; передбачати узгодженість стратегічних рішень за окремими напрямками діяльності підприємства, видами ресурсів, функціями тощо; мати високу соціально-економічну ефективність, прозорість і зіставну трудомісткість. Правильно обрати ту чи іншу модель управління активами підприємства досить складно. З використанням методу індивідуального експертного оцінювання в роботі запропоновано окта-критеріальну систему, для того щоб допомогти менеджерам підприємства пересвідчитись у простоті застосування, практичності й корисності кожної з моделей управління активами підприємства. Критеріями оцінювання були: К1 — об'єктивність, К2 — практичність, К3 — зіставна трудомісткість, К4 — універсальність, К5 — гнучкість, К6 — прозорість, К7 — релевантність, К8 — економічність. Серед моделей управління нематеріальними необоротними активами найвищі оцінки отримали: модель управління на основі системи збалансованих показників (BSC) та призма результативності. Амортизаційна модель, лізингова модель та модель капітальних активів (МОКА) з авторської позиції найоптимальніші для управління матеріальними необоротними активами. В управлінні матеріальними оборотними активами доцільно комбінувати моделі — розширений варіант EOQ-моделі, модель «Саме вчасно II», системні моделі ABC та XYZ. Модель управління грошовими коштами на основі циклу грошового потоку (cash flow cycle) та модель управління дебіторською заборгованістю за її природним рівнем С. І. Маслова з огляду на окто-критеріальну оцінку мають вищу практичну цінність.

У розділі 5 «Програмно-цільове управління активами промислових підприємств України та прогнозування їх результативності» обґрунтовано сучасну парадигмальну конструкцію системи управління активами підприємства, розроблено інструментарій досягнення конкурентних переваг промислових підприємств методом програмно-цільового управління активами та сформовано пропозиції щодо інформаційного забезпечення прийняття рішень щодо управління активами промислових підприємств.

У загальному розумінні управління активами підприємства слід розглядати як цілеспрямований систематичний вплив на фактори й умови, що супроводжують процеси відбору, комбінації та активації економічних ресурсів, їх продуктивного використання як активів суб'єкта господарювання задля отримання економічної вигоди, стійкого розвитку і конкурентоспроможності підприємства на конкретному ринку. Виходячи з наданого визначення змісту управління активами підприємства для його загальної формалізації можна використати метод динамічного програмування, який складається з низки кроків, на кожному з яких відшукується розв'язок певного часткового завдання, породженого початковим. Необхідними умовами застосування методу динамічного програмування є такі: функція мети має складатись із суми функцій, кожна з яких залежить лише від відповідної змінної; завдання має допускати інтерпретацію як багатокроковий процес прийняття рішень; завдання має бути визначене для довільної кількості кроків і мати структуру, яка не залежить від їх кількості. Враховуючи структуру активів підприємства та ключовий індикатор ефективності управління ними —

модифікований коефіцієнт розвитку d_i , процес управління активами підприємства за методом динамічного програмування, на нашу думку, має таку візуалізацію (рис. 10).

Рис. 10. Візуалізація процесу управління активами підприємства за методом динамічного програмування

Отже, процес управління активами підприємства U слід розглядати як множину $U: = \{u_1, u_2, u_3, \dots, u_i\}$, яка може бути деталізована через виокремлення впливу управління конкретним видом активу $u_i = (u_i^{HNA}, u_i^{MNA}, u_i^{MOA}, u_i^{GA})$ на величину модифікованого коефіцієнта розвитку підприємства d_i .

У роботі запропоновано програмно-цільову модель управління активами підприємства, яка, виходячи з цілей діяльності суб'єкта господарювання, складається зі стратегічної матриці, технологічної карти, комбінаторики управлінських рішень, таксономічного аналізу і прогнозування за стратегічними альтернативами управління активами підприємства в межах базових стратегій та сукупності політик управління активами суб'єкта господарювання й фокус-факторами, на які впливає реалізація зазначених політик. Запропоновано для конкретизації дій щодо управління активами підприємства технологічну карту, яка розподіляє прикладні інструменти управління активами за триступінчастою будовою: «аудит $\leftrightarrow$ цілеорієнтування $\leftrightarrow$ моніторинг» і зумовлює логіку й комбінаторику прийняття рішень щодо управління активами підприємства. Використовуючи інструменти управління активами, які містить технологічна карта, менеджер підприємства може обґрунтовувати прийняття конкретних рішень p_{ac} про підвищення ефективності формування й використання активів суб'єкта господарювання. Даний процес прийняття управлінських рішень має свою логіку, яка повинна базуватися на фундаментальних постулатах корпоративної стратегії та принципах побудови стратегічної матриці програмно-цільової моделі управління активами підприємства (рис. 11).

Із застосуванням алгоритму таксономічного аналізу спрогнозовано динаміку зміни модифікованого коефіцієнта розвитку респондентів дослідження до 2017 р. (за прикладом, ПАТ «Оболонь», рис. 12).

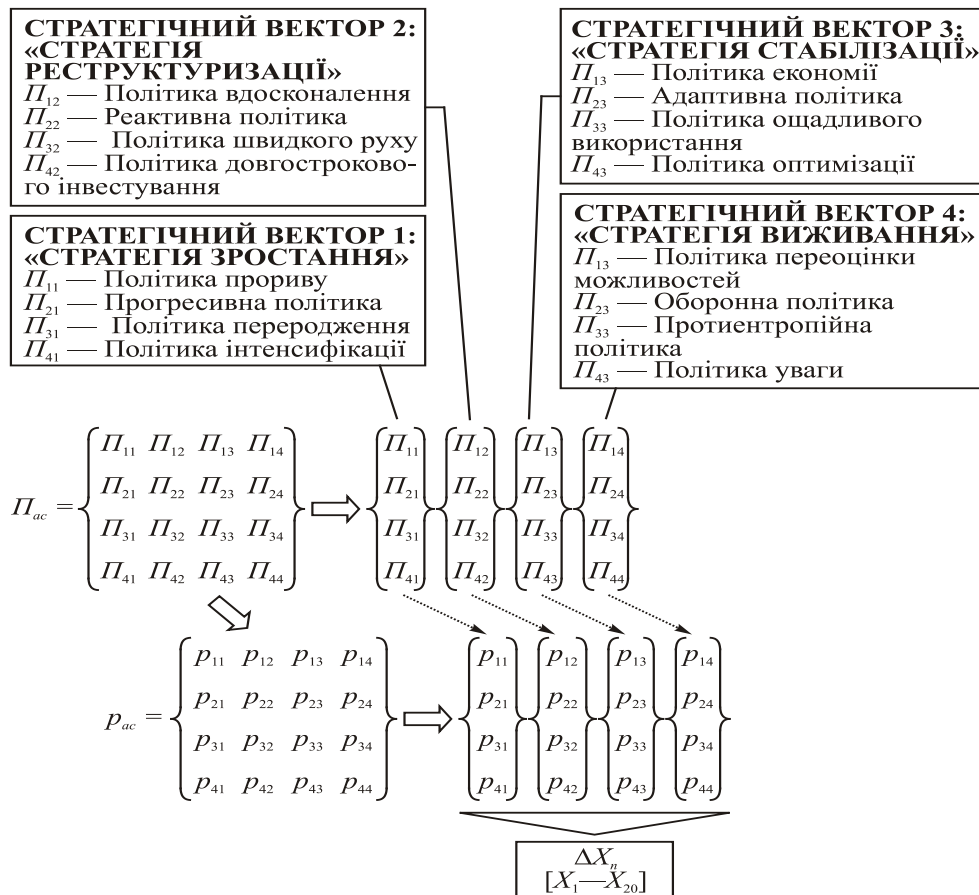

Рис. 11. Логіка і комбінаторика прийняття варіантів рішення з управління активами підприємства [розроблено автором]

Рис. 12. Прогноз зміни модифікованого коефіцієнта розвитку d_i ПАТ «Оболонь» до 2017 р.

За допомогою запропонованої програмно-цільової моделі завдяки раціональному вибору стратегічного вектора із визначеною сукупністю політик управління активами підприємства-респонденти дослідження спроможні значно збільшити модифікований коефіцієнт розвитку. Так, за умови впровадження сукупності політик управління активами:

першого стратегічного вектора — «Стратегія зростання» підприємства: ПАТ «Миронівський Хлібопродукт», ПАТ «Оболонь», ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»», ПАТ «Київський вітамінний завод», ПАТ «Армапром» та ДП «Авіаційний науково-технічний комплекс ім. О. К. Антонова» спроможні до 2017 р. збільшити модифікований коефіцієнт розвитку в діапазоні від +0,121 до +0,492;

другого стратегічного вектора — «*Стратегія реструктуризації*» підприємства: ПАТ «Північний гірничозбагачувальний комбінат», ПАТ «Козятинський м'ясокомбінат», ПАТ «Київський булочно-кондитерський комбінат № 12», ПАТ «Київський картонно-паперовий комбінат», ПАТ «Володарка», ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ПАТ «Концерн “Стирол”», ПАТ «Азот» (м. Черкаси), ПАТ «Завод залізобетонних конструкцій ім. Світлани Ковальської», ПАТ «Завод “Ленінська кузня”», ПАТ «Завод “Маяк”», ПАТ «Київенерго» — в діапазоні від +0,014 до +0,119;

третього стратегічного вектора — «*Стратегія стабілізації*» підприємства: НАК «Нафтогаз України», ДП «Українська горілчана компанія “Nemiroff”», ПАТ «Галактон», ВАТ МК «Азовсталь», ПАТ «Мотор Січ», ВАТ «Стахановський вагонобудівний завод», ПАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування», ПАТ «Київгаз», ПАТ «ДТЕК ПЕМ-Енерговугілля» — в діапазоні від +0,005 до +0,065;

четвертого стратегічного вектора — «*Стратегія виживання*» підприємства: ПАТ «НАК “Надра України”», ВАТ «Полтавський ГЗК» та ПАТ «Житомирський маслозавод» — в діапазоні від +0,003 до +0,036.

Сучасні концепції управління інформаційною діяльністю на підприємствах широко застосовують ідеї інформаційної логістики для побудови відповідних моделей. У роботі розглянуто принципи та методи побудови інформаційно-логістичної моделі управління активами підприємства та запропоновано логіку комунікації баз даних інформаційної підтримки прийняття рішень щодо управління активами підприємств. Доведено, що система інформаційного забезпечення управління активами підприємства має розглядати процеси трансформації економічних ресурсів в активи підприємства, формалізувати відповідні їм дані, що можуть інтегруватися у відповідну базу даних, яка формується за допомогою відповідного програмного забезпечення.

ВИСНОВКИ

Дисертація містить теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми подальшого розвитку фундаментальних засад, розробки методичного забезпечення управління активами підприємств, що дає підстави зробити такі загальні висновки:

1. Новий етап взаємодії людства з навколишнім природним середовищем характеризується загрозливою для сталого розвитку інтенсифікацією використання його ресурсів. Розв'язання цієї проблеми потребує переосмислення ставлення суб'єктів господарювання до даного процесу, наукового обґрунтування принципів, методів, технології взаємодії економічної системи з навколишнім середовищем. Таку місію покликана взяти на себе теорія активації ресурсів, орієнтована на модель енвіронментальної економіки, що має гармонізувати темпи розвитку підприємства з відтворенням ресурсів довкілля.

2. Узагальнення наукових підходів до визначення сутності категорії «активи підприємства» довело необхідність окрім ресурсно-майнового, іманентно-функціонального, вартісного, облікового та інтегрального підходів виокремлювати

процесний підхід, що характеризує дану категорію з позиції розгляду процесу трансформації економічних ресурсів простору в активи підприємства.

3. Результати дослідження доводять, що між поняттями «ресурси», «економічні ресурси», «фактори виробництва», «капітал» і «активи» існує суттєва різниця, яка окреслює горизонти використання даних категорій з позиції процесного підходу. При їх зіставленні за сферою наукового економічного обігу, природою походження, формою власності, функцією, участю у виробництві товару та процесу, в якому задіяні, категорію «активи підприємства» слід розглядати як варіативну частину його економічних ресурсів, що обирається суб'єктом господарювання для здійснення підприємницької діяльності за схваленої бізнес-моделі за допомогою своєї здатності, з урахуванням фактора часу й ризику, приносити економічну вигоду та забезпечувати конкурентоспроможність підприємства на конкретному ринку.

4. Неоднозначність концептуальних підходів до трактування категорії «активи» в економіці обумовила потребу їх відповідної ідентифікації та класифікації. У зв'язку із системними якостями активів (іманентної функціональності, синергійності, цінності, конвертованості, трансформаційності, динамічності, продуктивності на вимогу ринку, не стаціонарності та ризикованості віддачі) існує об'єктивна необхідність удосконалення їх класифікації за такими ознаками: рівень ідентифікації, призначення, форма існування, фактори виробництва, рівень трансформації, функціональна сфера дії, термін використання, спрямованість дії, динаміка вартості, форма існування, ступінь ліквідності та джерела авансування.

5. В управлінні як науці відбувся логічний перехід від виробничого менеджменту, маркетингового менеджменту до соціально-відповідального менеджменту. Це означає, що змінюється цільова функція результативності і питання активації економічних ресурсів підприємством мають вирішуватися виходячи із задоволення інтересів усіх стейкхолдерів даного процесу. У свою чергу, модель трансформації ресурсів в активи підприємства інтегрує етапи: ідентифікації, активації, продукування, консолідації та визнання, в межах яких мають бути ідентифіковані головні протиріччя сучасної економічної системи.

6. Змістовне наповнення методології припускає комплексне розуміння цілей та орієнтирів досліджуваного об'єкта, а також засобів і способів їх досягнення. Виходячи з цього методологія діагностики активів підприємства має будуватися на конструкції з таких послідовних компонентів: «проблема» → «теоретичний базис» → «підхід» → «принципи» → «методи» → «механізми». Взаємозв'язок наведених компонентів складає теоретико-методичний фундамент управління активами підприємства.

7. Потребують удосконалення методичні засади оцінювання результативності формування і використання активів підприємства. Для цього запропоновані нові показники (активомісткість підприємств (за видом економічної діяльності), статична й динамічна продуктивність активів, коефіцієнт емерджентної продуктивності виду економічної діяльності). Індексний аналіз динаміки активомісткості підприємств України в розрізі видів економічної діяльності допоміг виявити тенденції, які характеризують зміну інтенсивності фінансування процесів активації економічних ресурсів підприємствами.

8. Під впливом структурних зрушень в економіці та переоцінювання вартості економічних ресурсів на ринку намітилася тенденція до врівноваження структури активів підприємств. Використання контролінгу в системі менеджменту підприємств поступово оптимізує витрати на активацію економічних ресурсів і зменшує розрив між частками необоротних і оборотних активів. Головним структуроутворювальним чинником промисловості залишається фондо- або матеріаломісткість діяльності підприємства.

9. Система аналітичного моніторингу на підприємствах зазвичай побудована на засадах сталого бухгалтерського обліку і не враховує індикаторів якісного аналізу активів. Зважаючи на складність отримання специфічної інформації про об'єкт аналізу, стандартні показники, які можна розрахувати на основі офіційної звітності, використовувати доцільно, проте недостатньо. Усвідомлюючи цей недолік, для оцінювання ефективності формування та використання активів підприємства слід використовувати взаємодоповнювальні методи аналізу — базовий таксономічний з використанням двадцятифакторної дескриптивної моделі матриці спостережень, що дає змогу дослідити ефективність формування та використання активів промислового підприємства базуючись на репрезентованій розподіл факторів на стимулятори і дестимулятори та координати вектора-еталона і поглиблювальний VRIO-аналіз для діагностики джерел формування конкурентних переваг суб'єкта господарювання.

10. Трансформація економічних ресурсів в активи підприємств характеризується закономірностями, які пов'язані із зіставленням вартості активації ресурсу та продуктивності активу в ході використання. Це є підставою для розроблення матриці вибору підприємством ресурсу для подальшої активації, розрахунку мультиплікатора трансформації та розподілу респондентів дослідження за видом трансформаційної призми (прогресивної, одиничної та регресивної).

11. Синергізм активації економічних ресурсів має суттєвий вплив на процес формування конкурентних переваг. Конкурентні переваги з позиції теорії активації ресурсів полягають у здатності підприємства до активації економічних ресурсів, виявлення унікальних їх комбінацій порівняно з конкурентами; у створенні специфічних активів, недоступних іншим учасникам ринків завдяки повному використанню потенційних можливостей активованих економічних ресурсів; у визначенні активів, які забезпечать генерування прибутку в майбутньому, високу результативність та ефективність створення споживчої цінності на перспективних ринках. У свою чергу, формування конкурентних переваг потребує застосування соціально-відповідального підходу до управління активами підприємства, який має пропагувати відповідальне ставлення керівництва підприємства до процесів активації та використання економічних ресурсів задля забезпечення стійкого розвитку і конкурентоспроможності на цільовому ринку.

12. Структурно-генетичний аналіз моделей управління активами підприємства дає змогу розподілити їх за чотиріступінчастою періодизацією виникнення та поширення. В інвестиційний період науковою спільнотою запропоновано моделі управління, головна мета яких обґрунтувати доцільність інвестування в діяльність підприємства. В операційний період головне завдання управління активами зводилося до організації їх ефективного використання. Метою

оптимізаційного періоду став пошук шляхів оптимізації витрат на активацію економічних ресурсів за збереження відповідного рівня ефективності їх використання. В інформаційний період увага науковців фокусується на нематеріальних активах і підкреслюється необхідність більш результативного використання інтелектуальних можливостей і компетенцій. Вибір підприємством моделі управління активами можна здійснити виходячи з результатів запропонованого окта-критеріального оцінювання.

13. Управління активами підприємства слід розглядати як цілеспрямований систематичний вплив на фактори та умови, що супроводжують процеси відбору, комбінації, активації економічних ресурсів та їх продуктивного використання. Це потребує застосування запропонованої програмно-цільової моделі, яка з урахуванням цілей діяльності суб'єкта господарювання поєднує стратегічну матрицю, технологічну карту, комбінаторику управлінських рішень, таксономічний аналіз та прогнозування з використанням стратегічних альтернатив менеджменту активів підприємства в межах базових стратегій та сукупності політик управління активами суб'єкта господарювання й фокус-факторів їх впливу в процесі реалізації. Для забезпечення управління активами підприємства потрібна також інформаційно-логістична модель, яка формалізує комунікації баз даних інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень.

Наведені у дисертації розробки концептуальних і методичних засад управління активами підприємств суттєво підвищують якість та ефективність внутрішнього менеджменту суб'єкта господарювання і забезпечують йому стійкі конкурентні переваги.

ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, підручники, навчальний посібник:

1. Репіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління: Монографія / Репіна І. М. — К. : КНЕУ, 2012. — 274 с. (16,3 друк. арк.).
2. Управління підприємствами: сучасні тенденції розвитку : [моногр.] / Н. П. Гончарова, Г. О. Швиданенко, І. М. Репіна. — К. : КНЕУ, 2006. — 284 с. — 16,5 друк. арк. (Особисто автору належить 1,2 друк. арк.: виокремлено особливості функціонування соціально-економічних систем та передумови досягнення успіху підприємством у конкурентній боротьбі).
3. Новітні тенденції розвитку управління підприємствами : [моногр.] / О. С. Федонін, Г. О. Швиданенко, І. М. Репіна [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2011. — 257 с. — 15,4 друк. арк. (Особисто автору належить 1,5 друк. арк.: досліджено етимологію та дано визначення економічній категорії «активи підприємства» з позиції процесного підходу, надано методичні рекомендації щодо проведення моніторингу активомісткості вітчизняної економіки).
4. Економіка підприємства : підруч. / [Грещак М. Г., Колот В. М., Мендрул О. Г., Репіна І. М. та ін.]. — 4-те вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2009. — 816 с. — 51,5 друк. арк. (Особисто автору належить 6,3 друк. арк.: розкрито принципи та підходи до маркетингового управління активами підприємства, розглянуто сучасні системи управління матеріальними потоками підприємства та ключові засади формування його інноваційної політики).

5. Економіка підприємства : підруч. / [Швиданенко Г. О., Васильков В. Г., Гончарова Н. П., Рєпіна І. М. та ін.]. — К. : КНЕУ, 2009. — 598 с. — 34,9 друк. арк. (Особисто автору належить 1,3 друк. арк.: розглянуто моделі та методи оцінювання середовища господарювання підприємств, складові й тенденції розвитку техніко-технологічної бази за традиційними і прогресивними технологічними укладами).

6. Підприємництво: організація, ефективність, бізнес-культура : навч. посіб. / Колот В. М., Рєпіна І. М., Щербіна О. В. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2009. — 444 с. — 26,1 друк. арк. (Особисто автору належить 11,7 друк. арк.: розглянуто методичні підходи до формування, оцінювання та розвитку нематеріального активу підприємства — бізнес-культури).

У наукових фахових виданнях:

7. Рєпіна І. М. Етимологічний розвиток категорії «бізнес-культура» та її модельний ряд / І. М. Рєпіна // Стратегія економічного розвитку України : наук. зб. ; вип. 19. — К. : КНЕУ, 2007. — С. 15–22. — 0,6 друк. арк.

8. Рєпіна І. М. Структурно-логічний підхід до формування інноваційної політики підприємства / І. М. Рєпіна // Маркетинг: теорія і практика : зб. наук. пр. Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля ; № 13. — Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2007. — С. 186–193. — 0,4 друк. арк.

9. Рєпіна І. М. Активи підприємства: категоріальний аналіз та систематологія / І. М. Рєпіна // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. : ч. 2. — К. : КНЕУ, 2008. — С. 548–553. — 0,4 друк. арк.

10. Рєпіна І. М. Активізація ресурсів підприємства за умови обмеження фінансових можливостей / І. М. Рєпіна // Прометей : регіон. зб. наук. праць з економіки ; вип. 3 (27). — Донецьк : ДЕГІ, 2008. — С. 76–80. — 0,4 друк. арк.

11. Рєпіна І. М. Бізнес-активи: бренд / І. М. Рєпіна // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету ; вип. 19. — Черкаси : ЧДТУ, 2008. — С. 38–41. — (Серія : Економічні науки). — 0,6 друк. арк.

12. Рєпіна І. М. Бізнес-культура: системний аналіз нематеріального активу підприємства / І. М. Рєпіна // Вісник Хмельницького національного університету. — 2008. — № 6, т. 2. — С. 81–85. — (Серія : Економічні науки). — 0,5 друк. арк.

13. Рєпіна І. М. Концептуальні підходи до управління вартістю підприємства / І. М. Рєпіна, А. Д. Коваленко // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. ; вип. 19. — К. : КНЕУ, 2008. — С. 75–81. — 0,4 друк. арк. (Особисто автору належить 0,2 друк. арк.: особисто автором виокремлено підходи до оцінювання вартості активів підприємства).

14. Рєпіна І. М. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства з урахуванням нематеріальних активів та інноваційних процедур у його структурі / І. М. Рєпіна // Маркетинг: теорія і практика : зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту імені Володимира Даля ; № 15. — Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2009. — С. 338–342. — 0,6 друк. арк.

15. Рєпіна І. М. Новітня класифікація активів підприємства з позицій системного підходу / І. М. Рєпіна // Вісник Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля ; № 2 (132). — Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2009. — С. 319–325. — 0,6 друк. арк.

16. Рєпіна І. М. Ідентифікація та класифікація активів підприємства / І. М. Рєпіна // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн. ; вип. 1–2. — К. : НАУ, 2009. — С. 386–391. — 0,6 друк. арк.

17. Рєпіна І. М. Моніторинг продуктивності активів промисловості України / І. М. Рєпіна // Вчені записки : зб. наук. пр. ; вип. 12. — К. : КНЕУ, 2010. — С. 225–232. — 0,6 друк. арк.

18. Рєпіна І. М. Ділова репутація підприємства: етимологія та оцінювання нематеріального активу / І. М. Рєпіна // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. : у 2 ч. — К. : КНЕУ, 2010. — Ч. 1. — С. 155–169. — 0,7 друк. арк.

19. Рєпіна І. М. Моделі трансформації ресурсів в активи підприємства / І. М. Рєпіна // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. — К. : КНЕУ, 2011. — Ч. 2. — С. 668–675. — 0,5 друк. арк.

20. Рєпіна І. М. Ключові елементи формування амортизаційної політики підприємства / І. М. Рєпіна // Ринок цінних паперів України : наук., вироб.-практ. журн. — 2011. — № 9–10. — С. 67–73. — 0,6 друк. арк.

21. Рєпіна І. М. Тернарна модель ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства / І. М. Рєпіна, П. В. Єрмолаєв // Економіка, менеджмент, підприємництво : зб. наук. пр. — 2011. — № 23 (2). — С. 248–255. — 0,75 друк. арк. (Особисто автору належить 0,5 друк. арк.: особисто автором запропонована технологія оцінювання векторів «Вартість активізації ресурсів» та «Продуктивність активу» тернарної моделі ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства).

22. Рєпіна І. М. Таксономічний аналіз ефективності формування та використання активів підприємства / І. М. Рєпіна // Формування ринкової економіки : наук. журн. : у 2 ч. — 2011. — № 26, ч. 2. — С. 440–457. — 0,9 друк. арк.

23. Рєпіна І. М. Компаративний аналіз ділової репутації підприємства / І. М. Рєпіна, В. П. Ковтун // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць ; вип. 27, т. 1 — К. : Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2012. — С. 237–242. — 0,5 друк. арк. (Особисто автору належить 0,3 друк. арк.: особисто автору належить систематизація підходів до визначення категорії «ділова репутація підприємства»).

24. Рєпіна І. М. Актуальні питання формування амортизаційної політики підприємства / І. М. Рєпіна // Вчені записки : зб. наук. пр. ; вип. 14, ч. 1. — К. : КНЕУ, 2012. — С. 90–99. — 0,8 друк. арк.

25. Рєпіна І. М. Методологія діагностики активів підприємств / І. М. Рєпіна // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. ; ч. 1. — К. : КНЕУ, 2012. — С. 427–439. — 0,7 друк. арк.

26. Рєпіна І. М. Розвиток промислових підприємств України: багатовимірний аналіз / І. М. Рєпіна // Стратегія економічного розвитку України : наук. зб. ; вип. 31. — К. : КНЕУ, 2012. — С. 58–68. — 0,8 друк. арк.

27. Рєпіна І. М. Ранжування промислових підприємств України / І. М. Рєпіна // Вісник Хмельницького національного університету : наук. журн. — 2012. — № 4, т. 3 (190). — С. 99–103. — (Серія : Економічні науки). — 0,6 друк. арк.

28. Рєпіна І. М. Моделі управління матеріальними оборотними активами підприємства / І. М. Рєпіна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля : наук. журн. ; № 8 (197). — Луганськ : СХУ ім. Володимира Даля, 2013. — Ч. 2. — С. 168–175. — 0,6 друк. арк.

29. Рєпіна І. М. Діагностика активів підприємств: методологічні аспекти / І. М. Рєпіна // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн. ; № 1. — К. : НАУ, 2013. — С. 188–194. — 0,7 друк. арк.

30. Рєпіна І. М. Управління процесом активації економічних ресурсів задля забезпечення конкурентних переваг підприємств / І. М. Рєпіна // Вісник

Криворізького економічного інституту КНУ : зб. наук. пр. ; № 2. — Кривий Ріг : КНУ, 2013. — С. 22–28. — 0,6 друк. арк.

У виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

31. Репина И. Н. Систематология подходов к определению категории «активы предприятия» / И. Н. Репина // Современные фундаментальные и прикладные исследования : междунар. науч. изд. ; вып. 4 (7). — Кисловодск : Магистр, 2012. — С. 161–165. — 0,4 друк. арк.

32. Репина И. Н. Триада «ресурсы–капитал–активы»: исследование экономических категорий / И. Н. Репина // Экономический вестник ЮФО : науч.-практ. журн. — 2012. — № 8 (61). — С. 9–20. — 1,0 друк. арк.

33. Репіна І. М. Аналіз структури активів підприємств України за видами економічної діяльності / І. М. Репіна // Проблеми економіки (Index Copernicus; Research Papers in Economics; CiteFactor; Research Bible; Directory of Research Journals Indexing; Ulrichsweb Global Serials Directory; NewJour; Соціонет; Российский индекс научного цитирования (РИНЦ)) : наук. журн. — 2012. — № 4. — С. 34–39. — 0,5 друк. арк.

34. Репіна І. М. Діалектичні протиріччя трансформації ресурсів в активи підприємства / І. М. Репіна // Економічний часопис – XXI (Index Copernicus; Ulrich's Periodicals Directory; Scopus; EBSCOhost; Central and Eastern European Online Library (C.E.E.O.L.); Российский индекс научного цитирования (РИНЦ)) : наук. журн. — 2012. — № 11–12 (1). — С. 34–36. — 0,5 друк. арк.

В інших виданнях:

35. Репіна І. М. Стадії економічного зростання в контексті неоекономіки / І. М. Репіна // Економіка підприємства: теорія та практика : II Міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 берез. 2008 р. — К. : КНЕУ, 2008. — С. 80–82. — 0,2 друк. арк.

36. Репіна І. М. Сучасні підходи до визначення категорії «активи підприємства» / І. М. Репіна // Теорія і практика сучасної економіки : IX Міжнар. наук.-практ. конф., 24–26 верес. 2008 р., м. Черкаси. — Черкаси : ЧДТУ, 2008. — С. 203–206. — 0,3 друк. арк.

37. Репіна І. М. Розгляд категорії «активи підприємства» в контексті неоекономіки / І. М. Репіна // Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави : III Міжнар. наук.-практ. конф. — Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. — Т. 6. — С. 71–73. — 0,2 друк. арк.

38. Репіна І. М. Візуалізація процесу трансформації ресурсів в активи підприємства / І. М. Репіна // Реформування економіки України: стан та перспективи : III Міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 листоп. 2008 р., м. Київ. — К. : МІБО КНЕУ, 2008. — С. 129–132. — 0,2 друк. арк.

39. Репіна І. М. Системні якості активів / І. М. Репіна // Стратегічне управління господарюючими суб'єктами в умовах кризи : Українсько-польсько-російський круглий стіл, 18 лют. 2009 р., м. Донецьк // Прометей : регіон. зб. наук. пр. з економіки ; вип. 1 (28). — Донецьк : ДЕГІ, 2009. — С. 322–323. — 0,2 друк. арк.

40. Репіна І. М. Технологія активізації ресурсів підприємством / І. М. Репіна // Актуальні проблеми і перспективні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств : Всеукр. наук.-практ. конф., 21–22 трав. 2009 р. — Кривий Ріг : КЕІ КНЕУ, 2008. — С. 274–276. — 0,2 друк. арк.

41. Репіна І. М. Концептуальні підходи до визначення активів підприємства / І. М. Репіна // Теорія і практика сучасної економіки : X Міжнар. наук.-практ. конф.,

14–16 жовт. 2009 р. : матеріали конф. : у 2 т. — Черкаси : ЧДТУ, 2009. — Т. 2. — С. 175–177. — 0,2 друк. арк.

42. Рєпіна І. М. Ключові питання оцінювання та амортизації ділової репутації підприємства / І. М. Рєпіна // Інвестиційні та інноваційні складові розвитку внутрішнього ринку України в умовах глобалізації : Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів. — К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2009. — С. 32–33. — 0,2 друк. арк.

43. Рєпіна І. М. Ключові тенденції змін активомісткості промислових підприємств України / І. М. Рєпіна // Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом пространстве : науч.-практ. конф. — Симферополь : Таврич. нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2010. — С. 84–86. — 0,2 друк. арк.

44. Рєпіна І. М. Новітні показники моніторингу активів підприємства / І. М. Рєпіна // Економіка підприємства: теорія та практика : III Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовт. 2010 р. — К. : Київ. нац. екон. ун-т, 2010. — С. 263–266. — 0,2 друк. арк.

45. Рєпіна І. М. Позиціювання промислових підприємств в економіці України / І. М. Рєпіна // Економіка і управління у промисловості : Всеукр. наук.-практ. конф., присвячена 75-річчю факультету економіки і менеджменту Національної металургійної академії України, 28–29 жовт. 2010 р., м. Дніпропетровськ. — Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2010. — С. 99–101. — 0,2 друк. арк.

46. Рєпіна І. М. Таксономічний аналіз активів підприємства / І. М. Рєпіна // Теорія і практика сучасної економіки : XII Міжнар. наук.-практ. конф., 5–7 жовт. 2011 р., м. Черкаси. — Черкаси : ЧДТУ, 2011. — С. 79–82. — 0,2 друк. арк.

47. Рєпина И. Н. Модернизация механизма формирования амортизационной политики украинских предприятий. Модернизация права, экономики и управления в современной России и ее регионах: проблемы теории и практики / И. Н. Рєпина // Всерос. науч. конф., 29 марта 2012 г. — 2-е изд., испр. и доп. — Тюмень : Тюмен. обл. Дума : Вектор Бук, 2012. — 644 с. — (Раздел V : Статьи учёных из западноевропейских стран и стран СНГ). — С. 613–621. — 0,4 друк. арк.

48. Рєпіна І. М. Аналіз структури активів підприємств України / І. М. Рєпіна // Економіка підприємства: теорія та практика : IV Міжнар. наук.-практ. конф., 12 жовт. 2012 р. — К. : КНЕУ, 2012. — С. 192–194. — 0,2 друк. арк.

49. Рєпіна І. М. Ключові протиріччя в управлінні активами підприємства // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : I міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 жовт. 2012 р. — Одеса : Атлант, 2012. — С. 236–237. — 0,1 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Рєпіна І. М. Управління активами підприємств. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 — Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). — ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2014.

Дисертацію присвячено розвитку фундаментальних засад управління активами підприємств та розробленню його методологічного й методичного забезпечення. За результатами дослідження обґрунтовано теорію активації ресурсів підприємством, яка враховує динаміку економічної системи та обмеження природного відтворення економічних ресурсів, формалізує модель трансформації ресурсів в активи

підприємства та формує методологію соціально-відповідального управління активами суб'єктів господарювання.

Формалізація існуючих методів оцінювання результативності активації економічних ресурсів дала змогу раціоналізувати сучасну методологію та інструментарій діагностики активів підприємств і розв'язати завдання дослідження.

Удосконалено систематологію моделей управління активами підприємства за періодизацією їх виникнення та поширення в розрізі розвитку фундаментальної методології та ретроспективних досліджень активів підприємств і розроблено окта-критеріальну систему оцінювання даних моделей. Запропоновано програмно-цільову модель управління активами підприємства, яка інтегрує стратегічну матрицю, технологічну карту, комбінаторику управлінських рішень, таксономічний аналіз та прогнозування стратегічних альтернатив менеджменту активів підприємства.

Ключові слова: активи, ресурси, фактори виробництва, трансформація, теорія активації ресурсів, соціально-відповідальне управління активами підприємств, таксономічний аналіз, програмно-цільова модель управління активами підприємств.

АННОТАЦИЯ

Репина И.Н. Управление активами предприятий. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 — Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). — ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетмана», Киев, 2014.

Диссертация посвящена решению научной проблемы развития фундаментальных основ управления активами предприятий, разработке его методологического и методического обеспечения. Получили дальнейшее развитие научные подходы к трактовке категории «активы предприятия». Кроме ресурсно-имущественного, имманентно-функционального, стоимостного, учетного и интегрального подходов, предложено выделять процессный подход, характеризующий данную категорию с позиции рассмотрения процесса трансформации экономических ресурсов пространства в активы предприятия. Также усовершенствована классификация активов предприятия по признакам: уровень идентификации, назначение, форма существования, фактор производства, уровень трансформации, функциональная сфера действия, срок использования, направленность действия, динамика стоимости, форма существования, степень ликвидности и источник авансирования.

По результатам исследования обоснована теория активации ресурсов предприятием, которая: на основе базовых постулатов ресурсной теории совмещает динамику экономической системы и ограничения естественного воспроизводства экономических ресурсов; раскрывает взаимосвязь между категориями «ресурсы», «экономические ресурсы», «факторы производства», «капитал» и «активы» на базе процессного подхода; формализует модель трансформации ресурсов в активы предприятия, на базе которой определены главные противоречия современной экономической системы. Доказано, что в управлении как науке произошел логический переход от производственного менеджмента, маркетингового

менеджмента к социально-ответственному менеджменту. Автором предоставлено математическое описание результата деятельности субъекта хозяйствования при условии внедрения данных разновидностей управления и выделены показатели социально-ответственного управления его активами.

Формализация существующих методов анализа эффективности активации экономических ресурсов дала возможность рационализировать современную методологию диагностики активов предприятий, что позволило решить задания исследования. Усовершенствованы методические основы оценки результативности формирования и использования активов субъекта хозяйствования по показателям: активоемкость предприятий (по виду экономической деятельности), статическая и динамическая производительность активов, коэффициент эмерджентной производительности вида экономической деятельности. Преобразованная дескриптивная модель матрицы наблюдений таксономического анализа позволяет исследовать эффективность формирования и использования активов промышленного предприятия, базируясь на распределении факторов на стимуляторы и дестимуляторы, а также координаты вектора-эталона.

Выделены четыре типа тенденций, характеризующих структурные сдвиги по вопросам привлечения капитала для финансирования процессов активации экономических ресурсов предприятиями: устойчивый или динамичный рост стоимости бизнеса; устойчивое или динамическое снижение стоимости бизнеса.

В ходе исследования идентифицировано наличие прогрессивной, единичной и регрессивной призм модели трансформации ресурсов в активы предприятия. Предложен мультипликатор ($M_{тр}$), по которому формируется база распределения промышленных предприятий с использованием определенных признаков призм, что обеспечивает выбор модели управления активами с целью достижения максимально возможного развития хозяйственной единицы.

Исследован синергизм активации экономических ресурсов, его влияние на процесс формирования конкурентных преимуществ субъектов хозяйствования. Систематизированы модели управления активами предприятия по четырехступенчатой периодизации их возникновения и распространения в разрезе развития фундаментальной методологии и ретроспективных исследований активов предприятий. Предложена технология обоснования выбора модели управления активами предприятия с учетом их функциональных ограничений исходя из октакритериальной системы оценивания.

Предложено рассматривать управления активами предприятия как целенаправленное систематическое влияние на факторы и условия, сопровождающие процессы отбора, комбинации и активации экономических ресурсов, их продуктивного использования в качестве активов субъекта хозяйствования для получения экономической выгоды, устойчивого развития и конкурентоспособности предприятия на конкретном рынке. Следовательно, процесс управления активами предприятия U следует формализовать как множество $U = \{u_1, u_2, u_3, \dots, u_i\}$, которое может быть детализировано путем выделения влияния управления конкретным видом актива $u_i = (u_i^{HHA}, u_i^{MHA}, u_i^{MOA}, u_i^{DA})$ на величину модифицированного коэффициента развития предприятия d_i .

Обоснованно программно-целевую модель управления активами предприятия, которая с учетом целей деятельности предприятия сочетает стратегическую матрицу, технологическую карту, комбинаторику управленческих решений, таксономический анализ и прогнозирование с использованием стратегических альтернатив менеджмента активов предприятия. Приведен прогноз изменений модифицированного коэффициента развития предприятий-респондентов исследования (d_i) при условии внедрения совокупности политик управления активами определенного стратегического вектора.

Рассмотрены принципы и методы построения информационно-логистической модели обеспечения управления активами предприятия и предложена логика коммуникации баз данных информационной поддержки принятия решений по управлению активами предприятий, которая способствует упрощению данного процесса.

Ключевые слова: активы, ресурсы, факторы производства, трансформация, теория активации ресурсов, социально-ответственное управление активами предприятий, таксономический анализ, программно-целевая модель управления активами предприятий.

ABSTRACT

Repina I. N. Enterprise asset management. — Manuscript.

The Dissertation is submitted for the scientific degree of the Doctor of Economic Sciences on the specialty of 08.00.04 — Economics and Management of the Enterprises (according to the kinds of economic activity). — SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2014.

This dissertation is devoted to the development of fundamental basics of enterprise asset management and development of methodological and methodical support. The results of the study substantiated the theory of enterprise resource activation, which includes the dynamics of the economic system and limitations of natural reproduction of economic resources, formalizes the model of transformation of resources in the assets of the enterprise and forms the methodology of socially responsible asset management by economic entities.

Formalization of existing methods of evaluation of activating effectiveness of economic resources allowed to rationalize the modern methodology and diagnostic tools of the assets of enterprises, which allowed to solve the task of research.

The systematology of the asset management models has been improved within the period of its appearance and distribution in the context of the fundamental methodology and retrospective studies of the enterprise assets, the OCTA-criterial evaluation system of these models have been developed. The target-oriented model of the enterprise asset management has been proposed, which integrates the strategic matrix, process map, management decision combinatorics, taxonomic analysis and forecasting of strategic alternatives for enterprise asset management.

Key words: assets, resources, production factors, transformation, theory of resource activation, social and responsible enterprise asset management, taxonomic analysis, target-oriented model of enterprise asset management.